

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA ANDRAGOGIKY A PERSONÁLNÍHO ŘÍZENÍ

bakalářské prezenční studium
2006–2009

Eliška Steklíková

Role vzdělávání v současné mexické společnosti
Role of education in the contemporary Mexican society

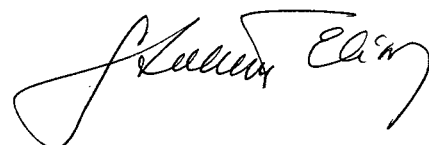
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE
Praha 2009

Vedoucí práce: ..... PhDr. Martin Kopecký, PhD.
Konzultant práce: ..... Prof. Dr. Josef Opatrný, CSc.

Prohlašuji,
že tuto předloženou bakalářskou práci jsem vypracovala zcela samostatně a
uvádím v ní všechny použité prameny a literaturu.

V Praze dne 30.4.2009

Eliška Steklíková

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Eliška Steklíková', written in a cursive style.

OBSAH

SHRNUTÍ	4
ABSTRACT.....	4
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	6
0 ÚVOD	7
1 VZDĚLÁVACÍ MILNÍKY V MEXICKÉ HISTORII.....	10
1.1 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ V PŘEDKOLUMBOVSKÝCH CIVILIZACÍCH.....	10
1.2 VZDĚLÁVÁNÍ PO PŘÍCHODU ŠPANĚLŮ.....	11
1.2.1 JEZUITÉ	11
1.3 VZDĚLÁVÁNÍ V OBDOBÍ NEZÁVISLOSTI.....	13
1.3.1 BENITO JUÁREZ.....	14
1.3.2 PORFIRIÁT.....	16
1.4 VÝVOJ VE 20. STOLETÍ.....	18
1.4.1 MEXICKÁ REVOLUCE A LÉTA NÁSLEDUJÍCÍ	18
1.4.2 ZAPATISTICKÉ HNUTÍ.....	20
2 SOUČASNÉ MEXICKÉ ŠKOLSTVÍ.....	22
2.1 ZÁKLADNÍ PRINCIPY VZDĚLÁVÁNÍ.....	22
2.2 ŘÍZENÍ A FINANCOVÁNÍ ŠKOLSTVÍ	23
2.3 SOUČASNÝ STAV ŠKOLSTVÍ	25
2.4 ORGANIZACE ŠKOLSKÉHO SYSTÉMU.....	29
2.4.1 PŘEDŠKOLNÍ VÝCHOVA.....	29
2.4.2 ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ	30
2.4.3 STŘEDOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ	34
2.4.4 VYSOKOŠKOLSKÉ VZDĚLÁNÍ.....	35
2.4.5 VZDĚLÁVÁNÍ DOSPĚLÝCH	36
2.4.6 VZDĚLÁVÁNÍ INDIÁNSKÉHO OBYVATELSTVA	39
3 ZKUŠENOST	43
3.1 ZKUŠENOST – INSTITUTO EDUCATIVO OLINCA (CIUDAD DE MÉXICO)	46
3.2 ZKUŠENOST – COMUNIDAD INDÍGENA (SANTA LIMA DE LA ROSA)	48
4 ZÁVĚR A VIZE.....	49
5 BIBLIOGRAFICKÉ CITACE	52
6 BIBLIOGRAFIE.....	56
7 SEZNAM PŘÍLOH	57

Shrnutí

Cílem této bakalářské práce je poskytnout přehled o současném vzdělávacím systému ve Spojených státech mexických a pokusit se o hlubší porozumění roli, kterou hraje vzdělávání v současné mexické společnosti (z pohledu teorie i praxe). V první, teoretické části je popsán historický vývoj vzdělávacího systému v Mexiku, s důrazem na význam změn v postojích zastávaných vůči konceptům vzdělávání a vyučování. Druhá část se zaměřuje na podrobný popis mexického školství, na jeho základní principy, jednotlivé úrovně, organizaci školského systému a vliv, který na něj má současná politická situace v zemi. V poslední, třetí části nazvané „Zkušenost“ autorka reflektuje svou vlastní zkušenost se dvěma mexickými vzdělávacími institucemi – soukromou mateřskou, základní a střední školou ve Ciudad de México a se školou v indiánské komunitě podporované organizací UNICEF. Na základě porovnávání vzešlých argumentů z teoretické i praktické části autorka v závěru práce shrnuje pozitivní i negativní aspekty mexického vzdělávacího systému a zamýšlí se nad rolí vzdělávání v současné mexické společnosti a současnými výzvami.

Abstract

The aim of this bachelor thesis is to give an overview about the current education system in The United States of Mexico and to attempt for a deeper understanding of the role of education in the contemporary Mexican society (both from the theoretical and the practical perspective). The first theoretical part delivers a historical overview on the development of education system in Mexico while stressing the importance of changing attitudes towards the concepts of education and instruction. The second part describes in a broad detail the Mexican education system, its basic values, constituent levels, general organisation and the influence of the political background. Finally, in the third part called „Experience“ the author reflects upon her own experience with two

mexican education institutions – a private primary and secondary school in Mexico City and an indian village community school supported by UNICEF. Based on the comparison of the theoretical and practical parts, the author concludes by highlighting both the positive and the negative aspects of the contemporary education system in Mexico and discusses the role of education in the Mexican society and its current challenges.

Seznam použitých zkratk

CONAFE	Consejo Nacional de Fomento Educativo
CONEVyT	Consejo Nacional de Educación para la Vida y el Trabajo
CONOCER	Consejo Nacional de Normalización y Certificación de Competencias Laborales
DGEI	Dirección General de Educación Indígena
EPRAZ	Escuelas Primarias Rebeldes Autónomas Zapatistas
EZLN	Ejército Zapatista de Liberación Nacional
IESALC	Instituto Internacional de la UNESCO para la Educación Superior en América Latina y el Caribe
INEA	Instituto Nacional de Educación para los Adultos
INEE	Instituto Nacional para la Evaluación de la Educación
MDG	Millenium Development Goals
MEVyT	Modelo Educación para la Vida y el Trabajo
NAFTA	The North America Free Trade Area
OECD	The Organization for Economic Co-operation and Development
OEI	Organización de Estados Iberoamericanos Para la Educación, la Ciencia y la Cultura
OSN	Organizace spojených národů (UNO – The United Nations Organization)
PAN	Partido Acción Nacional
PRD	Partido de la Revolución Democrática
PRI	Partido Revolucionario Institucional
PROBEM	Programa Binacional de Educación Migrante
SEP	Secretaría de Educación Pública
UNAM	Universidad Nacional Autónoma de México
UNDP	The United Nations Development Programme
UNESCO	The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	The United Nations Children's Fund

0 Úvod

Ve své bakalářské práci si kladu za cíl v rámci svých možností a dostupnosti údajů a literatury shrnout historii, současný stav a výhledy do budoucna mexického vzdělávacího systému. Poslední česká publikace komplexně shrnující problematiku mexického školství vyšla v roce 1987 – jednalo se svazek z ediční řady Školství v zahraničí autorky Růženy Klečánkové *Školství ve Spojených státech mexických*. Důkladněji zpracovaná je tematika misijního a vzdělávacího působení jezuitského řádu na území Latinské Ameriky a dnešního Mexika – Kašpar, Oldřich: *Jezuité z české provincie v Mexiku* (1999), a proměn vzdělávacího systému ve spojení se změnami na politické úrovni se dotýká ve své knize *Mexiko* z edice Stručná historie států Josef Opatrný (2003).

K rozhodnutí zpracovat danou problematiku mě přivedla vlastní krátkodobá, přesto nezapomenutelná zkušenost z pobytu v Mexiku v roce 2004. Během několikátýdenní studentské výměny v rámci střední školy jsem měla možnost alespoň zčásti proniknout do autentického prostředí soukromé mateřské, základní a střední školy ve Ciudad de México a navštívit indiánskou vesnici, ve které jsou do praxe uváděny vzdělávací programy UNICEF pro znevýhodněné děti z odloučených indiánských komunit.

Mexiko je velice rozlehlá země, a jak uvádí Kašpar a Mánková (1999, s. 193) „Zcela paradoxním jevem je skutečnost, že jestliže na jedné straně dochází k soustřeďování obyvatel do velkých městských aglomerací, které v mnoha ohledech komplikuje život celé zemi, na druhé straně se setkáváme s problémem opačným, rozptýlením části populace na obrovské ploše, neboť v celém Mexiku napočítáme 80 tisíc osad, jež čítají méně než 500 obyvatel.“ S tímto jevem často úzce souvisí i obrovské rozdíly v průměrných příjmech rodin. Tato skutečnost je velkou překážkou pro jakékoli snahy o centralizaci, resp. alespoň přibližnou unifikaci školského systému. Dalším v Evropě neznámým aspektem je vysoké zastoupení potomků původního indiánského obyvatelstva v populaci, z nichž

relativně velké procento je monolingvní, resp. neovládá oficiální jazyk Spojených států mexických – španělštinu.

Jako další cíl práce, kromě již výše uvedených, jsem si stanovila uvést výsledky hypotetické konfrontace oficiálně uváděných údajů a tvrzení o stavu současného mexického školství mexické vlády s dojmy mými, se zkušenostmi několika mexických studentů, s daty nasbíranými UNESCO a s kritikou uvěřenou v nezávislých mexických periodikách; zároveň se snažím o zarámování těchto výstupů do kontextu současné politické situace.

Hlavní textová část práce je členěna do tří tematických okruhů – v prvním, nazvaném „Vzdělávací milníky mexické historie“ je popsán historický vývoj Mexika s důrazem na aspekty školství, výchovy a vzdělávání. Věnovat relativně velký prostor historii považuji za důležité vzhledem k tomu, že současný stav školství a vzdělávání je nepochybně důsledkem svého vývoje, a také proto, že nám pochopení minulého vývoje může mnohdy pomoci při zvažování dalších kroků a vyvarovat se omylů do budoucnosti. Ve druhé části je podrobněji rozpracováno současné mexické školství, tedy jeho základní principy, jednotlivé úrovně a organizace školského systému. Zároveň se v tomto oddílu snažím nastínit vliv současné politické situace v zemi na vzdělávání. Ve třetí kapitole nazvané „Zkušenosti“ popisují svou vlastní zkušenost se dvěma institucemi reprezentujícími mexické školství – se soukromým institutem poskytujícím vzdělání dětem a mládeži od předškolního věku po střední školu a s vesnickou školou v indiánské komunitě spravovanou organizací UNICEF. V závěru se pokouším shrnout odhady, cíle a možnosti dalšího směřování vývoje mexického vzdělávacího systému a zodpovědět otázku, jaká je role vzdělávání v současné mexické společnosti.

Při vypracovávání bakalářské práce jsem byla odkázána převážně na dostupnou španělsky psanou literaturu (např. *Tendencias Educativas Oficiales en México* editora Meneses Moralese), a důležitým zdrojem pro mě byly také výroční zprávy a přehledy vypracované mexickými vládními i mezinárodními neziskovými organizacemi (např. Secretaría de Educación Pública, resp.

Organización de Estados Iberoamericanos para la Educación, la Ciencia y la Cultura, a orgány OSN – UNICEF, UNESCO a UNDP).

Jsem si vědoma, že statistická data uváděná v textu byla přejímána z několika různých zdrojů, a proto se mohou místy lehce lišit. Všechny prameny však byly vybírány na základě zvážení jejich spolehlivosti a věrohodnosti.

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi byli v průběhu psaní bakalářské práce nápomocní, v první řadě vedoucímu práce PhDr. Martinu Kopeckému, PhD., konzultantům z řad pedagogů – hlavně Prof. Dr. Josefu Opatrnému, CSc., rodině a svým mexickým přátelům.

1 VZDĚLÁVACÍ MILNÍKY V MEXICKÉ HISTORII

1.1 Výchova a vzdělávání v předkolumbovských civilizacích

Před příchodem Španělů do Nového světa probíhala výchova a vzdělávání přirozeně v rodinách a při práci. Existovaly však již také jakési vzdělávací instituce, tzv. templos-escuelas – kláštery, které sloužily k přípravě mladých válečníků, kteří zde byli v církevních službách a podíleli se na kolektivních pracích. U Aztéků se tyto školy dělily na *calmecac* – sloužících pro výchovu mladé generace vládnoucí vrstvy a *telpochcalli* – určených pro „plebejce“. Podle Leóna-Portilla (1958) a Lópeze Austina (1996) pak existovaly ještě instituce *cuicacalli*, ve kterých se mladí mohli učit zpěvu, tanci a hudbě, a kam docházeli denně po škole. Tyto aktivity neplnily pouze funkci umělecké přípravy, ale byly hlavně prostředkem (ústního) přenášení historie a vyjadřování úcty k církevnímu kultu.

Ve všech typech vzdělávacích center předávali svoje vědomosti mladým vzdělání mudrci ve funkci učitelů – *temachtiani*. Posílat své děti do školy byla pro indiánské rodiče v podstatě povinnost, která velmi úzce souvisela s oficiálním přijetím dítěte do komunity.

Do klášterů mohly při splnění určitých podmínek vstupovat i dívky. López Austin (1996) doplňuje, že existovaly také dívčí školy *ichpochcalli*, o těch ale nemáme k dispozici téměř žádné informace.

Podle toho, jak dobře plnili mladí své povinnosti v templos-escuelas, mohli postupovat v hierarchii sociální vrstvy, do které patřili – ať už šlechtické, nebo plebejské. (Germán Álvarez, 1994)

Všechny tyto údaje se nám často dochovaly hlavně díky pátérům různých církevních řádů, kteří se zabývali sběrem a zachycováním projevů původní indiánské kultury. Všeobecně však můžeme říci, že informací o původních indiánských kulturách dosud nemáme uspokojující množství a že stále probíhají archeologické výzkumy, které přinášejí nové a dosud neznámé skutečnosti.

1.2   Vzdělávání po příchodu Španělů

Kolonizace Mexika španělskou Korunou probíhala v letech 1519–1521. Na zpočátku panovníkem nekontrolovanou výpravu se vydal s několika stovkami věrných conquistador Hernán Cortés. Na území Mexika vystupoval relativně dlouhou dobu jako svrchovaný vládce. Nebyl jediným dobyvatelem, který se snažil vymanit z veškerých svazků kolonie s „mateřským“ Španělskem; panovník se takovým tendencím bránil tím, že do Nového světa posílal Koruně loajální místokrále, kteří byli stále pod přísným dohledem a odvolatelní. V roce 1535 bylo na území Mexika zřízeno vícekrálovství Nueva España.

Již s prvními kolonizátory přijížděli do Nového světa také zástupci náboženství Koruny – křesťanství. Jak uvádí Kubíková (2001), u břehů Mexika přistála jako první skupina františkánů v roce 1523, posléze přípluli dominikáni (1526) a augustiniáni (1533); v neposlední řadě pak také jezuité (1572).

Podle Germána Álvareze (1994) v prvních desetiletích kolonizace poskytovali františkáni vzdělání v konventních internátech potomkům aztéckých náčelníků a pánů ze dvou důvodů: aby je naučili španělštině a aby jejich prostřednictvím mohli pak snadněji evangelizovat i ostatní indiánské obyvatelstvo.

Díky systematicky rozšiřovanému vzdělávání Španělsko upevňovalo v Novém světě svou ideologickou a náboženskou svrchovanost. Obrovskou roli v tomto směru hrál až do doby svého vypovězení ze španělských držav a z území v Novém světě ovládaných španělskou Korunou Řád Tovaryšstva Ježíšova – jezuité.

1.2.1   Jezuité

Jezuitský řád byl založen roku 1534 vojákem a baskickým šlechticem Ignácem z Loyoly. Roku 1540 byl pak potvrzen papežem, a již o devět let

později připluli první zástupci Tovaryšstva Ježíšova k brazilským břehům. Královský dekret, který pak v roce 1572 uvedl jezuity do Mexika, jim ukládal za povinnost misijní a vzdělávací činnost. Jezuité působili jako první a unikátní prostředníci mezi Korunou a indiány – vytvářeli například první slovníky.

Za zmínku jistě stojí i fakt, že na působení v Novém světě se podíleli v letech 1678–1767 i příslušníci české jezuitské provincie. (Kašpar, 1999)

Jezuité zakládali misijní stanice převážně na hranicích španělského impéria v Novém světě, buď na „zelené louce“ nebo v indiánských vesnicích. Jejich prvním a nejdůležitějším sídlem byla Puebla.

Podle Kašpara (1999) byla již dva roky po příchodu jezuitů na území Mexika (1574) založena kolej pro více než 300 indiánských a kreolských¹ dětí v Pátzcuaru. Jako učitel zde působil i Pabloa Huitziméngariho, vnuk posledního vládce – *cazonciho* indiánského kmene Purepechů – jezuité jej využívali také k tomu, aby se sami naučili jazyku Tarasců (Purepechů). Roku 1579 byla založena kolej v Pueble vedená P. Antoniem del Rincón – potomkem indiánských vladařů z Texcoca, následně byla v roce 1584 zahájena činnost na koleji v Tepotzotlán a roku 1586 byl otevřen první vzdělávací institut pro indiánské děti – Colegio de San Gregorio. Roku 1754 bylo založeno P. Antoniem Herdoňanou Colegio de las Inditas – osm škol pro indiánské dívky.

Jezuité se věnovali nejenom misijní a vzdělávací činnosti mezi původními obyvateli Nového světa, ale také se intenzivně zabývali výchovou kreolské mládeže: „Velmi brzy vybudovali na dvacet škol odpovídajícím dnešním gymnáziím, zasvěcených výuce gramatiky (tři roky), latinským humaniorům (dva roky), déle řečtině, filosofii a rétorice (tři roky); v tom byla obsažena také matematika a přírodní vědy. Ten, kdo absolvoval tato studia trvající deset let, mohl později pokračovat ve studiu na jediné univerzitě v zemi. (...) Na území dnešního Mexika měli jezuité třiadvacet těchto vzdělávacích zařízení s více než sto šedesáti katedrami.“ (Kašpar, 1999, s. 28)

---

¹ Kreoly byli nazýváni potomci španělských dobyvatelů.

Jedna z prvních univerzit na západní polokouli (po univerzitách v Santo Domingo a v Limě) vznikla právě v Mexiku – 21. 9. 1551 Real y Pontificia Universidad de México. Podle Gruzinského (1996) byl od roku 1550 federální distrikt Ciudad de México plnohodnotným soupeřem Španělska a Evropy – univerzita byla v roce 1553 inaugurována místokrálem Luisem de Velasco, stavěla na evropských vědomostech vzešlých z renesance a středověku, a příkladem jí byla prestižní univerzita v Salamance. Na univerzitu měli přístup jak Španělé, tak indiáni. Na výbornou úroveň Real y Pontificia Universidad de México mělo však jistě vliv i předcházející založení knihovny a tiskárny biskupem Juanem de Zumárraga a prvním místokrálem Antoniem de Mendoza. Knihtisk se tak v Mexiku objevil dříve než v některých evropských státech.

Činnost jezuitů ani jiných evangelizátorů samozřejmě nebyla mezi indiány mnohde přijímána kladně, kristianizaci však často ztěžovali i samotní španělští conquistadoři – loupežemi v misijích aj.

V roce 1767, na základě řady politických střetnutí mezi různými evropskými monarchiemi, byli jezuité ze španělských držav v Novém světě vypovězeni. Jejich obrovský majetek měl připadnout Koruně, avšak nakonec došlo k jeho rozdělení mezi kreoly; statky, které nikdo nespravoval, rychle chátraly a obchody dříve založené na osobních vztazích se rozpadly.

1.3 Vzdelávání v období nezávislosti

„Rozvoj koloniální kultury vedl stejně jako rozmach ekonomiky už na konci 18. století k sebereflexi kreolské společnosti Nového Španělska. Její zcela nesporný a výmluvný projev spatřuje mexická historiografie ve formulování myšlenky získat pro kolonii nezávislost.“ (Opatrný, 2003, s. 82) Válka za nezávislost Nového Španělska, resp. Mexika, trvala od roku 1810 do roku 1821. V roce 1821 byla bez jakékoli konzultace s Madridem tzv. Smlouvou z Córdoby vyhlášena nezávislost Mexika.

Vyhlášení nezávislosti bylo pouhým začátkem pozdějšího dlouhého náročného období; během následujících čtyř desetiletí Mexiko ztratilo polovinu svého území, vstoupilo do války se Spojenými státy americkými, bylo okupováno francouzskou armádou a několik let mu vládl rakouský panovník. Zároveň byla tato doba obdobím bojů mezi liberály a konzervativci.

„Liberálové i konzervativci se dokázali shodnout v tom, že vzdělávání považují za základ, ale značné politicko-ideologické rozdíly a zároveň tlaky přicházející zvenčí znemožňovaly utváření státu, potažmo i určení vzdělávacích politik.“² (Germán Álvarez, 1994) Stále palčivější se také stávala otázka role církve ve vzdělávání. Liberálové byli původně ostře proti participaci církve i státu na vzdělávání, později však ze svých cílů slevili a požadovali v této oblasti pouze zamezení vlivu církve, ne už státu. Liberální reforma, která zabráňovala církvi zasahovat do vzdělávání, vstoupila v platnost v roce 1833, byla však vzápětí potlačena a nahrazena protichůdným návrhem konzervativců. Část vzdělávání se při „přerušované“ diktatuře generála Lópeze de Santa Anna vrátila do rukou církve (dokonce znovu povolil působení Tovaryšstva Ježíšova).

„Při reformě školství v roce 1857 byla vyhlášena odluka církve od státu, zavedena povinná školní docházka, byly založeny první školy pro výuku učitelů. Přesto školu navštěvovalo ještě v roce 1910 každé čtvrté dítě a 80 % obyvatel bylo negramotných.“ (Klečánková, 1987, s. 17)

Teprve definitivní vítězství liberálů v čele s Benitem Juárezem v roce 1867 znamenalo pro Mexiko možnost dlouhodobější a systematictější práce na obnově hospodářství a tedy i na vzdělávací politice.

1.3.1 Benito Juárez

Benito Juárez byl synem chudých indiánských rodičů. Jeho píle a snaha zvládnout dokonale španělštinu ho dovedla až do dílny oxackého knihaře, který jej po práci učil španělsky. Později byl Juárez dokonce přijat na Institut věd a

---

² Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

umění, kde se věnoval právu. „Jako liberální právník zastupoval v řadě sporů nejchudší obyvatele, kteří si nemohli dovolit zaplatit advokáta. Pomalu stoupal vzhůru až dosáhl funkce guvernéra rodného státu a vstoupil do politického života země, jako nejznámější stoupenec liberálních názorů.“ (Kašpar, Mánková, 1999, s. 192) Kvůli svému smýšlení a veřejnému vystupování byl několikrát nucen ukrývat se v exilu.

Když se po roce 1867 stal prezidentem, „Velkou péči věnoval Juárez i veřejnému školství. Vlastní trpké zkušenosti byly nepochybně na počátku jeho školské politiky rozhodujícím impulsem. V horských vesnicích byly zřizovány základní školy, kde se děti učily číst a psát španělsky, seznamovaly se s jednoduchými početními úkoly. (...) Pro výchovu učitelů základních škol byly zřizovány tzv. školy normální. Juárez dal také podnět k otevření prvních škol pro dívky a ústavů pro výuku praktických oborů.“ (Opatrný, 1974, s. 39) Základním zákonem o veřejném školství (Ley Orgánica de la Instrucción Pública) byla zavedena povinná a bezplatná základní školní docházka a vzdělávání bylo definitivně zbaveno církevního vlivu, který směřoval k udržení zastaralých pořádků.

Benito Juárez zemřel po srdečním záchvatu v roce 1872. Přesto však „Postjuárezovská politická stabilizace – i na ni měl Juárez značný vliv svým parlamentarismem, legalismem a odmítáním zasahování armády do politického života – jen umožnila rozvoj země směrem, který určily zákony druhé poloviny 50. let 19. století. Právě ony totiž umožnily modernizaci Mexika, po níž volali kritikové starého pořádku se zkušeností porážky v mexicko-americké válce. Mexiko tak bylo připraveno na nutnou modernizaci lépe než většina zemí Latinské Ameriky, stejný proces totiž zasáhl v poslední čtvrtině 19. století celý kontinent. A protože i Juárezovi nástupci patřili k mimořádným osobnostem, dosáhlo Mexiko v modernizaci lepších výsledků než jeho jižní sousedé.“ (Opatrný, 2003, s. 123–124)

1.3.2 Porfiriát

Porfiriát, tedy období vlády Porfiria Díaze (1877-1911), je dodnes velmi diskutovanou etapou mexických dějin. Během doby, kdy Mexiko vstoupilo na naftový trh a kdy mexický průmysl a obchod zažívaly neuvěřitelný rozmach, byly tisíce mexických zemědělců „zbaveny“ půdy, čtrnáctihodinová pracovní doba byla velmi špatně odměňována a obyvatelé Mexika byli neustále pod dohledem policie a armády, čímž se vláda snažila předcházet sebemenším projevům nespokojenosti. (Kašpar, Mánková, 1999, s. 214)

Jak uvádí zpráva Organización de Estados Iberoamericanos Para la Educación, la Ciencia y la Cultura (OEI – Organizace iberoamerických států pro vzdělávání, vědu a kulturu) z roku 1994 (Germán Álvarez, 1994), Joaquín Baranda, ministr spravedlnosti a vzdělávání (Ministro de Justicia e Instrucción) v letech 1882–1901, navrhl nový systém národního vzdělávání, který bylo ale bohužel možné aplikovat pouze na území hlavního města a na federálních územích. Pod jeho vedením byly založeny čtyři školy poskytující pedagogické vzdělání, které doplnily přibližně další čtyři školy tohoto typu již existující v ostatních mexických státech. Na jedné z nich byla zřízena fakulta, která jako jediná disponovala pravomocí vydávat učitelská oprávnění.

Druhý „impuls“ dostalo školství během porfiriátu po nástupu Justa Sierra na post podtajemníka kanceláře sekretariátu školství (Subsecretaría de Instrucción Pública). Sierra si kladl za cíl sjednotit národní vzdělávací systém, rozšířit ho do všech společenských vrstev a zvýšit jeho úroveň. Sierrova cílevědomost vedla v roce 1910 až k založení Universidad Nacional. (Germán Álvarez, 1994)

Vzdělávací tendence ve světě v 19. století měly některé společné charakteristiky – byly ustanovovány programy a obsahy látky, které by mělo dítě ovládat, na úkor žáků byl zdůrazňován předmět výuky, byl kladen důraz na metody výuky, které by byly důsledné v podávání látky, jejím opakování a

evaluaci. Tyto tendence by se tedy daly označit za autoritativní a nedemokratické. Škola nebrala ohled na individuální rozdíly mezi dětmi, nepodporovala jejich zvědavost a byla striktně oddělena od praktického života. Zároveň byla běžnou praxí politika zvýhodňování dětí ze zámožných rodin. (Menese Morales, 1986)

V posledním desetiletí 19. století a na počátku století 20. se však v Evropě i na území severní Ameriky začaly prosazovat nové směry ve vzdělávání, navazující na myšlenky Jeana Jacquese Rousseau z konce 18. století. (Z jejich mimomexických představitelů můžeme zmínit např. Johna Deweyho v USA, Cecila Reddieho ve Velké Británii, Wilhelma Reina v Německu, L. N. Tolstého v Rusku ...)

Za zásadní změny v přístupech, které přinesl tento nový proud ve vzdělávání, lze podle Meneses Moralese (1986) označit následující:

- centrem zájmu je dítě (žák) a jeho osobnost – z jejich individuálních charakteristik by pak měly vycházet vyučovací principy a techniky;
- individualita dítěte musí být respektována;
- vzdělávání by mělo být orientováno na praktický život a mělo by se odvíjet od vrozených zájmů dítěte ;
- každý věk má svá specifika, je třeba je respektovat a počítat s nimi; dítě už není považováno za „malého dospělého“;
- přílišná soutěživost by měla být nahrazena důrazem na spolupráci;
- „koedukace“ – společné vzdělávání chlapců a děvčat má podpořit „zdravý“ vzájemný vliv obou pohlaví;
- dítě není ve škole připravováno pouze na svůj pozdější občanský život, ale je v něm zároveň posilováno vědomí vlastní lidské důstojnosti;
- dospělý je pro dítě partnerem, ne vedoucím;
- dítě není „prázdným pohárem, který je třeba naplnit“, ale souborem sil, kterých je potřeba využít a nasměrovat je správným směrem.

Během třicetileté diktatury Porfíria Díaze byla společnost rozdělena v podstatě do dvou sfér – první v sobě zahrnovala bankéře, obchodníky, podnikatele, statkáře aj. a do druhé patřili dělníci, peóni a nezaměstnaní, tedy lidé bez politických práv. Ačkoli bylo období porfiriátu obdobím pozvolného ekonomického růstu, druhým jmenovaným se životní úroveň nezvyšovala.

Přestože bylo v letech 1878–1907 založeno 5 043 základních škol, 17 středních škol, 6 vysokých škol technického zaměření a 14 pedagogických škol, a míra analfabetismu klesla o 23,3 % (z 93 % na 69,7 %), vzdělávání bylo „určeno“ středním a vyšším vrstvám obyvatelstva a školy byly výsadou měst. Negramotné obyvatelstvo se koncentrovalo převážně v zemědělských a rurálních oblastech s méně než 500 obyvateli, kde navíc převážnou část tvořily osoby indiánské původu. Tyto osoby považoval režim za „nevzdělavatelné“. To, že se Díazova vláda ve své majoritně zemědělsky zaměřené zemi nevěnovala podpoře vzniku například zemědělských škol, bylo ale velmi neprozřetelné. (Meneses Morales, 1986)

Během porfiriátu tedy bylo školství spíše okrajovým systémem, rozvíjejícím se pomalým tempem. Vzniklo několik prvních mateřských škol, ale základní školství „proniklo“ pouze do větších měst, a nebylo mu věnováno zdaleka tolik pozornosti jako školství vysokému.

1.4 Vývoj ve 20. století

1.4.1 Mexická revoluce a léta následující

Mexická revoluce by se dala – samozřejmě velmi zjednodušeně – označit za boj za sociální spravedlnost (pozemkové reformy) a liberalizaci politiky. Jejími hlavními vůdci byli Emiliano Zapata a Francisco Villa. Do jejího průběhu (1910–1917) v závěru zasáhly také Spojené státy americké.

Ačkoli během revoluce zaznamenávalo mexické vzdělávání a školství všeobecnou stagnaci, přesto se na několika místech revolucionářským vůdcům povedlo založit nové školy a prosazovat zákony podporující veřejné školství.

V roce 1917 bylo svoláno ústavní shromáždění do Querétara; předchozí ústava z roku 1857 byla shledána jako nedostačující vzhledem k současné ekonomické, sociální a politické situaci a zároveň jako ne úplně vyhovující „dědictví“ z období předchozí vlády. Nejzásadnější změny bylo třeba udělat v šesti oblastech – ve vlastnictví půdy, ve vztazích mezi státem a církví, v obecní nezávislosti a zrušení možnosti znovuzvolení, v pracovní oblasti, ve vzdělávání a v politické aktivitě a volebním právu.

Jak uvádí Germán-Álvarez (1994, kap. 2, s. 5), ústavodárny kongres³ z roku 1917 poprvé vyzvedl na úroveň ústavního jednání laické, povinné a bezplatné vzdělávání. Církvím bylo zakázáno se jakkoli podílet na výchově a vzdělávání na základních školách a naopak byla správa těchto institucí svěřena státu. Obcím tak náhle připadla povinnost provozovat školská zařízení a bohužel byla nepřiliš úspěšně plněna – chyběly lidské i technické zdroje. Tato situace se však změnila v roce 1921 se vznikem Secretaría de Educación Pública (SEP – Sekretariát školství). Představa iniciátora jejího vzniku, Josého Vasconcela, byla spojit dědictví původních a hispánských obyvatel ve společnou mexickou jednotu. S toutou vizí dal prvotní impulzy k procesu alfabetizace, zakládání knihoven a venkovských škol, bezplatné vydávání knih aj.

Mezi lety 1917 a 1930 vznikly v Mexiku čtyři nové univerzity.

V těsně porevolučním období se vzdělanost mexického obyvatelstva konstantně a velice rychle zvyšovala. (Germán-Álvarez, 1994, kap. 2, s. 6)

---

³ Ústava z roku 1917 je platná dodnes.

1.4.2 Zapatistické hnutí

Několik let po revoluci se roku 1930 dostala k moci politická strana Partido Nacional Revolucionario (později přejmenovaná na Partido Revolucionario de México a nakonec na Partido Revolucionario Institucional – název, pod kterým funguje dodnes) a vládla v zemi nepřetržitě sedmdesát let. „Jednalo se o autoritativní režim, v němž strana kontrolovala společnost pomocí masových organizací v kombinaci se silným státním klientelismem. Existovaly zde sice i čtyři opoziční strany, ale jejich vliv byl naprosto bezvýznamný. Koncem sedmdesátých let došlo k prvním nesmělým politickým reformám, jejichž výsledkem byl vznik nových politických stran. I přes rostoucí vliv opozice však režim nadále zůstal nedemokratickým.“ (Smiggels Kavková, 2005, s. 144)

Změny zásadnějšího charakteru nastaly až v roce 1994, kdy Mexiko signovalo vznik hospodářského společenství států Severní Ameriky NAFTA (North America Free Trade Area – Severoamerická zóna volného obchodu) a bylo třeba „...zlepšení mezinárodního obrazu Mexika jako člena“. (Smiggels Kavková, 2005, s. 144)

V období vlády jedné strany, kdy byla ekonomika založená na státních regulacích a obrovských vládních investicích, bylo Mexiko dovedeno k obrovské zadluženosti, a jako jediné východisko se jevila liberalizace ekonomiky. Ta však vedla k poklesu životní úrovně, znatelnému obzvlášť u chudých vrstev populace, a tím pádem i k napětí ve společnosti.

1. ledna 1994 vypuklo ozbrojené povstání ve státě Chiapas⁴. V krátké době se povstalcům povedlo dobýt kromě několika vesnic i hlavní město státu Chiapas San Cristóbal de las Casas. „Zapatistické vojsko národního osvobození (EZLN, *Ejército Zapatista de Liberación Nacional*) přitom vydalo prohlášení, jímž oznamovalo odboj vládě v hlavním městě, armádě a policii. Zároveň žádalo všechno mexické obyvatelstvo, aby se připojilo k povstání a skoncovalo se

---

⁴ Mapa federativního rozdělení Mexika viz Přílohy (A).

šedesátiletou „ilegální diktaturou“ Revoluční institucionální strany. (...) Povstalci podle něj bojovali za zlepšení sociálních poměrů venkovského obyvatelstva tvořeného v regionu z velké části indiány a tento program jim získal značnou podporu v tisku i u mexické veřejnosti.“ (Opatrný, 2003, s. 186) Vzhledem k využití moderních sdělovacích prostředků⁵ a obratnosti projevu vrchních představitelů EZLN – například velitele povstalců subcomandanta Marcose⁶ – zapatistické hnutí zanedlouho získalo mezinárodní podporu⁷.

Postup vlády proti povstalcům byl velmi tvrdý: „Mexická vláda reagovala vysláním jedné pětiny federální armády (12 000 vojáků), která za podpory letectva a obrněných transportérů násilně zatlačila povstalce do hor. Na rozdíl od povstalců se armáda dopustila mnoha krutostí.“ (Hunčová, 2005, s. 25) Avšak vzhledem k všeobecným sympatiím veřejnosti k zapatistům s nimi brzy začala vláda vyjednávat a jak dále uvádí Hunčová (2005, s. 27), „V roce 1996 se EZLN podařilo uzavřít se Zedillovou⁸ administrativou dohodu o respektování tradic, jazyků a uznání místní správy indiánů, volených tradičními indiánskými shromážděními (tzv. Dohoda ze San Andrés – *Acuerdo de San Andrés*). Dohoda však nebyla zcela dodržována a armáda zůstávala na území Chiapasu. Jednání se zastavila v roce 1997.“

Zapatisté přesto postupně a jednostranně začali dohodu uplatňovat. Založili velké množství autonomních samosprávných obcí a později je sdružili do pěti autonomních regionálních center. V těch zřídili vlastní školy a zdravotnická střediska. (Smiggels Kavková, 2005, s. 148)

Školy založené zapatisty – Escuelas Primarias Rebeldes Autónomas Zapatistas (EPRAZ – Zapatistické autonomní povstalecké základní školy), fungují podle vlastního školního kalendáře a prosazují styl výuky nazvaný „otra educación“ – jiná výchova, který více podporuje udržování lokálních tradic a

⁵ Např. oficiální webové stránky EZLN – www.ezln.org.

⁶ Rafael Guillén Vicente, muž neindiánského původu, který se postavil do čela povstání, byl dlouhou dobu znám pouze pod svým přízviskem; zapatisté vystupují na veřejnosti v černých kuklách.

⁷ Svým názvem - Zapatistické vojsko národního osvobození – se povstalci odvolávají k odkazu Emiliana Zapaty, vůdce, který stál v čele bojů během mexické revoluce, bránil práva chudých rolníků a ještě během revoluce rozdělával půdu bezzemkům a chudému obyvatelstvu.

⁸ Ve funkci mexického prezidenta v letech 1994–2000.

soudržnost komunit. Čtyřmi hlavními okruhy studia jsou dějiny regionu, historie zapatistického boje v Mexiku i ve světě, lokální jazyk a španělština a matematika a agro-ekologie. Zapatistických škol funguje na území Mexika podle údajů Job (2009) celkem 96 (80 poskytujících vzdělání na úrovni prvního stupně základní školy a 16 na úrovni druhého stupně), úřady však dosud oficiálně uznány nebyly.

Autonomní zapatistický vzdělávací systém má podporu UNICEF (resp. mají ji ty komunity, které o ni zažádají) a neziskové organizace se sídlem v Californii „Escuelas para Chiapas“, která vystupuje jako mluvčí EPRAZ.

Dialog mezi oběma stranami byl po několika slibných krocích v roce 2001 zastaven. Obě strany vyjadřují ochotu jednat, ale zároveň žádají, aby první krok v dalším vývoji udělala „ta druhá“.

Zapatistické povstání v Chiapasu se stalo v podstatě jakýmsi katalyzátorem snah zavést specifická práva pro původní indiánskou populaci, což do té doby vzhledem k oficiální doktríně o existenci jednotného mexického národa nebylo možné; vláda teprve v tomto období poprvé ustoupila od státní ideologie založené na společné „míšenecké“ identitě a formálně uznala existenci indiánů v Mexiku. (Smiggels Kavková, 2005, s. 146)

2 SOUČASNÉ MEXICKÉ ŠKOLSTVÍ

2.1 Základní principy vzdělávání

Základní legislativní podstatou mexického školství a vzdělávání jsou Constitución Política de los Estados Unidos Mexicanos (Ústava Spojených států mexických) z roku 1917 a Ley General de Educación (Všeobecný zákon o vzdělávání) z roku 1993.

Článek 3 Ústavy uvádí, že každý jedinec má právo na vzdělávání, které zajišťují na úrovni předškolního a základního školství federace, státy a obce.

Zároveň je v Ústavě zakotveno povinné absolvování základní školní docházky, kterou je stát povinnen poskytnout. Vzdělávací systém, tak jak je zprostředkováván státem, má za úkol harmonicky rozvíjet všechny vloh y člověka, jeho lásku k vlasti a vědomí mezinárodní solidarity. Veškeré vzdělávání, které stát poskytuje, včetně vysokého školství, je bezplatné; zároveň je státem podporována věda a technologický výzkum, a také upevňování a šíření mexické kultury. Vzdělávání poskytované státem je laické. (Sistema Educativo..., 2006, s. 1)

Ze zprávy Sistema Educativo... (2006, s. 1 a 2.) je dále možné se dozvědět, že v roce 1992 byla federálními úřady, vládami všech 31 států a Sindicato Nacional de Trabajadores de la Educación (Národní syndikát pracovníků ve školství) podepsána Acuerdo Nacional para la Modernización de Educación Básica (Národní dohoda o modernizaci základního školství). Touto dohodou byla kontrola nad systémem základního školství převedena z federace na úroveň států. Od té chvíle jsou tedy vlády států zodpovědné za postupy škol spadajících pod jejich jurisdikci. Druhou skutečností, která byla v rámci Dohody měněna, byla reformulace obsahů a materiálů základního vzdělávání, tedy změna curricula předškolního a základního školství.

Všechny školy, státní i soukromé, spadají pod správu Secretaría de Educación Pública (SEP – Sekretariát školství); ta stanovuje vyučovací osnovy, rozděluje školám finanční prostředky a má také kontrolní funkci.

2.2 Řízení a financování školství

Výdaje na školství v Mexiku jsou slož ené z části, kterou investuje stát a z části, kterou vydává soukromý sektor⁹. V roce 2005 byl tento poměr přibližně 77 : 23. (Tamez Guerra, Zúñiga Molina, Freyre Martínez, 2004, s. 99) Na

---

⁹ Pod tímto označením se rozumí soukromé školy, které svůj provoz financují převážně ze studentských poplatků za studium, sponzorských darů nebo jiných prostředků.

státních výdajích má největší podíl federace, ale také vlády jednotlivých států a vedení obcí.

Federace přiděluje prostředky na vzdělávání prostřednictvím SEP, a to ve třech různých odvětvích:

- prostředky, se kterými hospodaří samotná SEP – tedy s výdaji určenými na státní služby, s cílem zvýšit kvalitu a podpořit rovnoměrný rozvoj ve všech státních systémech;
- prostředky určené pro poskytovatele vzdělávacích služeb na území federálního distriktu (administrace těchto prostředků spadá pod orgán SEP – Subsecretaría de Servicios Educativos para el D. F.);
- prostředky některým vzdělávacím fondům¹⁰. (Tamez Guerra, Zúñiga Molina, Freyre Martínez, 2005, s. 199)

Peníze na vzdělávání mohou být samozřejmě získány i z dalších federálních fondů a zdrojů.

V poslední době, samozřejmě také vlivem ekonomické krize, se v Mexiku ozývají hlasy volající po změnách ve financování. Za zvýšení investic do vzdělání často veřejně vystupuje například rektor největší mexické univerzity UNAM José Narro Robles. Současná vláda je nakloněna povolení možnosti většího přístupu do oblasti vzdělávání privátnímu sektoru. To se nelíbí opozici, která tvrdí, že spor by nastal například v otázce bezplatnosti poskytovaných vzdělávacích služeb a mohla by tak být porušována Ústava a situace ve školství by se tím zhoršila, protože ještě více studentů z chudých a extrémě chudých poměrů by si nemohlo školu z finančních důvodů dovolit. Také by tak byl umožněn opětovný vliv církve na vzdělávání, což je pro mnohé Mexičany nepřijatelné.

---

¹⁰ Např. Fondo de Aportaciones para la Educación Básica y Normal a Fondo de Aportaciones para la Educación Tecnológica y de Adultos.

2.3 Současný stav školství

Národní vzdělávací program (Programa Nacional de Educación) mexické vlády z let 2001–2006 přináší následující shrnující pohled na vývoj školství a vzdělávání (Programa Nacional de Educación, 2001, s. 57): „V průběhu 20. století se naše země přeměnila z právažně nigramotné společnosti na takovou, kde každý třetí Mexičan dochází do školy. Na konci období revoluce, ve 20. letech, byla průměrná doba studia pouze jeden rok a index nigramotnosti se vyšplhal až na 65 %. Konec století pak vykazoval výsledky daleko příznivější – nigramotnost klesla na 10 %, ze kterých je polovina obyvatel starší 49 let, průměrná doba studia¹¹ stoupla na 7 let a zároveň se odhaduje, že děti, které nastoupily školní docházku v letošním školním roce s největší pravděpodobností budou moci počítat s průměrnou dobou studia 11–12 let.¹²“

Poněkud kritičtější náhled na současný stav mexického vzdělávacího systému přináší report ze 47. Mezinárodní konference o vzdělávání konané v srpnu 2004 (The Development of Education, 2004, s. 4): „Během 20. století se mexický vzdělávací systém rozrostl, rozšířil pole svého působení a nabídku služeb. Je založený na pokrokové legislativě, která stanovuje vzdělávání dostupné všem jako jedno z ústavních práv, jako prostředek svobody a sociální spravedlnosti. Přesto není dosažený pokrok dostačující, aby mohl plně čelit výzvám jako jsou populační přírůstky, a kulturní, ekonomický, sociální a politický rozvoj.¹³“

Zásadní výzvou pro mexické školství a vládu podle tohoto dokumentu (The Development of Education, 2004) je druhý stupeň základní školy, vzhledem k tomu, že:

- 16,8 % mladých lidí mezi 12 a 15 lety (1 427 118 osob) zaostává,

---

¹¹ Graf průměrného dosaženého stupně školní docházky ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle států) viz Přílohy (D).

¹² Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

¹³ Pozn. aut.: Přeložila Eliška Steklíková.

jelikož neabsolvovali ani jeden ročník výuky, resp. přestali docházet do školy před završením povinné školní docházky;

- skoro polovinu (48 %) ze zaostávajících tvoří absolventi prvního stupně, kteří nepokračovali ve studiu, zatímco 11 % je tvořeno osobami, které opustily druhý stupeň před jeho dokončením;
- o něco vyšší je procento osob ve věku 12–15 let, které nedokončily povinnou školní docházku, mezi ženami (17,6 %) než mezi muži (16 %);
- znatelně vyšší je procento osob ve věku 12–15 let, které nedokončily povinnou školní docházku, mezi lidmi, kteří mluví nějakým indiánským jazykem (28 %), než u těch, kteří žádný indiánský jazyk neovládají (16 %);
- z každé stovky studentů, kteří nastoupí na druhý stupeň, jich 22 studia nedokončí v určeném čase; a pravděpodobnost, že by studovali déle, je velmi malá (1,5 %), tedy ve valné většině případů pokud student propadne, studium už vůbec nedokončí.

Tyto i další aspekty – navíc v porovnání se všemi ostatními latinskoamerickými zeměmi, Španělskem a Portugalskem – jsou zohledněny v dokumentu OEI „Metas educativas 2021 – La educación que queremos para la generación de los Bicentenarios“ (Výchovné cíle 2021 – Vzdělání které chceme pro generaci dvoustého výročí¹⁴).

Kdybychom porovnávali procentuální údaje o gramotnosti, průměrné délce školní docházky aj., mohli bychom mít pocit, že Mexiko vykazuje jedny z nejlepších výsledků. V absolutních číslech už si ale, vzhledem ke své rozloze a počtu obyvatel, dobře nevede; proto i citovaná zpráva Mexiko řadí mezi země, které, aby mohly splnit své závazky, nejspíš budou nuceny žádat o dotace. V případě Mexika se jedná o závazek snížit v letech 2001–2015 míru

---

¹⁴ Název se odvolává ke dvoustému výročí přesídlení portugalského dvora do Brazílie a zároveň k výročí ohlášení nezávislosti některých iberoamerických zemí. V roce 2021 pak budou slavit podobné výročí další země.

negramotnosti na 3,5 % a o eventuální dotace až ve výši 689 737 560 USD¹⁵. (Metas educativas 2021..., 2008)

Nejproblematictějšími oblastmi z hlediska vzdělanosti jsou státy Oaxaca, Chiapas, Veracruz a Yucatán, ve kterých je koncentrována skoro polovina všech indiánských obyvatel Mexika; následují Puebla, México, Hidalgo a Guerrero¹⁶. (El Sistema..., 2006, s. 11)

Co se týká současné politické situace v zemi, nyní již druhé šestileté prezidentské volební období zastává kandidát z řad politické strany pravého středu, konkrétně Partido Acción Nacional (PAN – Strana národní akce); což je po předchozí sedmdesátileté „monopolizaci“ politické moci země Partido Revolucionario Institucional (PRI – Revoluční institucionální strana) změna, ale hlavně „nabídnutá“ možnost pokračovat v sociálních a politických reformách započatých před několika lety, včetně například složité a klíčové reformy soudní moci.

Z hlediska zastoupení politické moci v Congreso de la Unión (parlament) zaujímá klíčové postavení kromě dvou výše uvedených politických stran ještě Partido de la Revolución Democrática (PRD – Strana demokratické revoluce).

Kabinet prezidenta Felipeho de Jesús Calderóna Hinojosa se ujal vlády v prosinci roku 2006 a „První kroky nové vlády směřovaly k vytvoření možného politického konsensu s ostatními stranami na půdě nově ustanoveného Kongresu, v němž vládní strana PAN i přes své volební vítězství nemá dostatečnou většinu potřebnou k prosazení zásadních legislativních změn, a k přípravě programového prohlášení vlády, jehož dominantním cílem bylo zajištění kontinuity relativního hospodářského růstu Mexika, a to s perspektivou do roku 2030. Tento program je v záměrech nové vlády doplněn rovněž plánem na zdokonalení a zefektivnění sociální politiky státu...“ (Vnitropolitická charakteristika, 2008)

---

¹⁵ O vyšší částku by mohla žádat už jen Brazílie.

¹⁶ Mapa federativního rozdělení Mexika viz Přílohy (A).

Calderón, jak již bylo výše uvedeno, měl možnost navázat již na předchozí Národní vzdělávací program, který také vznikl podle představ PAN. Pokud bychom tyto dva program porovnali, našli bychom mezi nimi kontinuitu v následujících bodech:

- „politika zvýšení kvality vzdělávání spojená s evaluací a rozdělováním prostředků;
- politika rovných příležitostí podporující kompenzační působení na vybrané skupiny obyvatel;
- přizpůsobení procesu přípravy na budoucí povolání požadavkům pracovního trhu;
- aplikace informačních a komunikačních technologií do procesů přípravy na budoucí povolání.“ (Bracho et al., 2008)

Kritika se ovšem shoduje na tom, že aktuální Národní vzdělávací program je příliš obecný, jeho šest hlavních cílů je nedostatečně detailně rozpracovaných a výsledky minulého Programu, na který se navazuje, nejsou dostatečně vyhodnoceny. Ještě větší znepokojení pak vzbuzuje připouštěná možnost, že „Vzdělávací systém může být součástí hry o politické a ekonomické zájmy různých politických stran, jak se ukázalo v případě Sindicato Nacional de Trabajadores de la Educación¹⁷ (SNTE), jehož vedení dokázalo s federální vládou vyjednat mnoho privilegií a výsad, které mu nyní umožňují kontrolovat základní vzdělávání. (...) A tak se stalo navzdory tomu, že byla tato syndikátní organizace akademiky a různými národními i mezinárodními organizacemi označena za jednu z hlavních překážek pro zavedení změn ve prospěch vzdělávacího systému.“ (Bracho et al., 2008, s. 3)

---

¹⁷ Pozn. aut.: Národní syndikát pracovníků ve vzdělávání.

2.4 Organizace školského systému¹⁸

2.4.1 Předškolní výchova

Předškolní výchova v Mexiku je určena pro děti od 3 do 5 let a do školního roku 2003/2004 nebyla povinná. Je rozdělena do tří stupňů – prvního a druhého, určeného pro tříleté a čtyřleté děti a třetího, určeného pro děti pětileté¹⁹.

Ve snaze připravit děti lépe pro vstup na základní školu se vláda rozhodla postupně předškolní docházku ustanovit jako povinnou. V roce 2004/2005 byl vyhlášen povinný třetí stupeň, následující školní rok i druhý stupeň, a od školního roku 2008/2009 jsou povinné všechny tři stupně předškolní výchovy.

Předškolní výchova může být realizována ve třech typech zařízení – jako general (všeobecná), indígena (indiánská) a cursos comunitarios (komunální)²⁰.

General je vzdělávací služba zřizovaná SEP, vládami jednotlivých států a obecními a městskými úřady; indígena je poskytována SEP prostřednictvím Dirección General de Educación Indígena (DGEI – Všeobecná správa indiánského vzdělávání); cursos comunitarios je služba pro lokality, na jejichž území je předškolních a školních zařízení nedostatek a které zároveň mají více než 35 dětí ve školním věku. Chod těchto zařízení zajišťují čerství absolventi středních škol, kteří jsou vyškoleni jako komunitní instruktoři. Tato služba spadá pod Consejo Nacional de Fomento Educativo (CONAFE – Národní rada pro podporu vzdělávání), nezávislý orgán SEP. (Organización e información estadística..., 2002, s. 105)

Dále zpráva OEI – SEP (Organización e información estadística..., 2002, s. 105) uvádí, že školní den v mateřských školách mívá v průměru 3 hodiny, ačkoli toto číslo se může v různých státech lehce odlišovat. V „jardines de los

---

¹⁸ Přehled vzdělávacích stupňů podle klasifikace ISCED pro Mexiko i Českou republiku viz Přílohy (B a C).

¹⁹ Graf docházky tří, čtyř a pětiletých dětí v rámci předškolní výchovy ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle států) viz Přílohy (E).

²⁰ Graf docházky v rámci předškolní výchovy ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle typu instituce) viz Přílohy (F).

niños“ pracuje personál specializovaný právě na tuto věkovou kategorii, tedy absolventi pedagogických fakult vysokých škol. Pro děti zaměstnaných matek existují mateřské školy se „smíšenou službou“ (servicio mixto), která je přizpůsobená vytížení rodičů, obvykle funguje denně do 16:00 a zahrnuje stálý dohled na dítě, včetně zajištění pravidelného stravování. Tato služba je zatím rozšířená převážně ve federálním distriktu, ale v současné době se začíná objevovat i v dalších městech. Indiánské populaci je nabízena předškolní výchova v mateřských školkách s variabilním rozvrhem. Jako učitelé zde působí „pomocní asistenti“, kteří jsou vyškoleni pro práci s dětmi předškolního věku a navíc pocházejí ze stejných komunit jako děti, které vyučují.

2.4.2 Základní vzdělání

Educación básica, resp. základní vzdělání v délce 9 let je podle mexické ústavy povinné. Je rozděleno do dvou stupňů: educación primaria²¹ (tedy první stupeň čítající 6 ročníků, pro děti od 6 do 11 let) a educación secundaria (druhý stupeň: 3 ročníky, pro děti od 12 do 15 let). V jakékoli ze svých variant je absolvování základního vzdělání podmínkou pro přijetí do středoškolského vzdělávacího systému.

I educación primaria je v Mexiku rozdělená do třech typů zařízení – všeobecných, indiánských a komunálních škol. Vzdělávání v indiánských komunitách je přizpůsobeno regionálním potřebám; školy závisí technicky a administrativou na SEP a jsou kontrolovány DGEI. SEP stanovuje vyučovací plány a osnovy předmětů a dohlíží na jejich dodržování ve státních i soukromých školách.

Educación secundaria²² je také poskytována ve třech variantách – jako general (všeobecná), técnica (technického zaměření) a telesecundaria

---

²¹ Graf počtu obyvatel s ukončeným 1. stupněm základního vzdělání ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle států) viz Přílohy (G).

²² Graf docházky na úrovni 2. stupně základní školy ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle zřizovatele) viz Přílohy (I).

(alternativní forma 2. stupně základní školy v zemědělských, odlehlých a špatně dostupných oblastech, svým zaměřením na hledání a řešení problémů těchto oblastí přiblížená studentům z těchto komunit).

Studijní plán základního školství počítá s 200 pracovními, resp. školními dny, po čtyřech vyučovacích hodinách denně. V prvním a druhém ročníku jsou vyučovány následující předměty: španělština, matematika, prostředí kolem nás (integrovaná výuka přírodních věd, dějepisu, zeměpisu a občanské výchovy), umělecká výchova a tělesná výchova. Ve 3.–6. ročníku pokračují děti s hodinami španělštiny, matematiky, přírodních věd, dějepisu, zeměpisu, občanské výchovy, i umělecké a tělesné výchovy.

Podle zprávy UNESCO – OEI (Sistema Educativo de México..., 2006) je největší důraz na základní škole kladen na dovednosti čtení, psaní a ústního projevu. V prvních dvou ročnících je výuce španělštiny věnováno až 45 % vyučovacích hodin – aby byly u dětí položeny opravdu pevné základy alfabetyzace. Ve 3.–6. ročníku představuje výuka španělštiny 30 % vyučovacího času, ale zároveň je s ní intenzivně a systematicky pracováno i v rámci ostatních předmětů.

Vyučovací plán a osnovy předmětů educación primaria si kladou za cíl zajistit takovou výuku, aby děti:

- „rozvíjely své intelektuální schopnosti a zvyky, které by jim zajistily schopnost učit se kontinuálně a samostatně, zároveň aby byly schopné si poradit s praktickými problémy každodenního života, jako jsou čtení a psaní, ústní projev, vyhledávání a selekce informací a aplikace poznatků z matematiky v praxi;
- získaly základní poznatky nutné k porozumění základním přírodním jevům, s důrazem na ty, které jsou spojeny s ochranou zdraví a prostředí, s šetrným využíváním přírodních zdrojů, a také na ty, které poskytují přehled o historii a zeměpisu Mexika;

- si byly vědomé svých práv a povinností a byly schopné je uskutečňovat v praxi – ve svém životě, ve vztahu k ostatním i ke společnosti;
- rozvíjely kladný vztah a úctu k umění a potěšení ze sportu a fyzické aktivity.²³“ (Sistema Educativo de México..., 2006, s. 19 a 20)

Vyučovací plány a osnovy předmětů pro educación secundaria stanovuje, stejně jako ty pro educación primaria, SEP. Prioroty pro druhý stupeň jsou následující:

- „Zajistit, aby žáci prohlubovali a procvičovali své kompetence ve španělštině v ústním i psaném projevu; aby rozvíjeli schopnost vyjadřovat své názory a myšlenky jasným a výstižným způsobem; aby rozuměli psanému textu v různých literárních formách, dokázali ho zhodnotit a vybrat z něj klíčové informace. Aktivitám souvisejícím přímo s jazykem je věnováno pět vyučovacích hodin týdně a je doporučováno jazykové kompetence systematicky procvičovat i v rámci ostatních předmětů.
- Prohlubovat a procvičovat znalosti a dovednosti žáků v oblasti matematiky, a rozšiřovat jejich kapacity v oblasti aplikování aritmetických, algebraických a geometrických úkonů nejen ve škole, ale i v praktických situacích každodenního života. Matematice se žáci věnují pět vyučovacích hodin týdně a je doporučováno využívat možné aplikace matematického uvažování i v hodinách dalších předmětů.
- Upevňovat přírodovědné znalosti žáků a zvýšit obtížnost, resp. specializaci probírané látky v této oblasti. V prvním ročníku druhého stupně je zaveden úvod do fyziky a chemie. Ve druhém a třetím ročníku se již předměty fyzika, chemie a biologie vyučují jednotlivě. Cílem těchto předmětů je zajistit propojení mezi vědou a jevy v

---

²³ Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

prostředí, ve kterém žijeme, které jsou důležité z osobního i společenského hlediska: ochrana přírodních zdrojů a životního prostředí, ochrana zdraví a porozumění procesům a změnám charakteristickým pro období dospívání.

- Prohlubovat a systematizovat poznatky žáků z historie, zeměpisu a občanské nauky tak, aby žáci sami pochopili procesy utváření a vývoje kultur, aby si osvojili všestranný náhled na současný svět a pochopili souvislosti mezi jeho jednotlivými součástmi; podílet se na společenských vztazích s poctivostí, s ohledem na právo a osobní zodpovědnost, s úctou k národní svrchovanosti.
- Výuka cizího jazyka (angličtiny nebo francouzštiny), s důrazem na nejčastější aspekty užívání.²⁴“ (Sistema Educativo de México..., 2006, s. 23)

Zpráva UNESCO – OEI (Sistema Educativo de México..., 2006) dále uvádí, že vyučovací plány určují prostor i pro aktivity, které jsou klíčové z hlediska komplexního utváření každého žáka: schopnost uměleckého projevu a hodnocení umění, tělesná výchova a pracovní výchova. Tyto jsou záměrně definovány jako aktivity a ne jako předměty, což neznamena, že by snad byly vzhledem k ostatní vyučované látce méně důležité, ale přináší s sebou možnost jejich výuku pojmout s větší flexibilitou a přizpůsobením dané lokalitě, žákům i učitelům, bez potřeby dodržovat přísné předepsané osnovy.

Vzhledem k tomu, že ne ve všech mexických státech se dosud podařilo odstranit negramotnost, existuje i nabídka základního vzdělání pro dospělé^{25 26}.

---

²⁴ Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

²⁵ Touto problematikou se zabývá samostatná kapitola – viz níže: 2.4.5 Vzdělávání dospělých.

²⁶ Graf počtu obyvatel, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle států) viz Přílohy (H).

2.4.3 Středoškolské vzdělání

Středoškolské vzdělání²⁷ (bachillerato/preparatoria) bezprostředně navazuje na druhý stupeň základní školy. Je obvykle vyměřeno na dva až tři roky, pro mládež mezi 16 a 19 lety a ve většině případů je koncipováno jako příprava ke studiu na vysoké škole. Existují však i střední školy, které nejsou jen přípravné, ale i „koncové“, tedy udělují títulos de nivel medio profesional (titul o absolvování profesně zaměřené střední školy)²⁸.

Střední školu je možné studovat i „otevřenou“ formou, resp. formou kombinovaného studia (bachillerato general – forma abierta). Tato možnost byla dříve určena dospělým studentům, kteří v období dospívání z nějakého důvodu nenastoupili na střední školu, dnes je však považována za plnohodnotnou alternativu denního studia i pro některé dospívající žáky, kteří upřednostňují takový způsob přípravy. Kombinovaná forma studia je bezplatná.

V Mexiku existují tři typy poskytovaného středoškolského vzdělání – tzv. bachillerato general, bachillerato tecnológico a educación profesional. Pokud bychom tento systém porovnávaly s českým vzdělávacím systémem, bachillerato general by přibližně odpovídalo českému pojetí²⁹ gymnázia (koncipovaného jako příprava ke studiu na vysoké škole, poskytující širokou škálu všeobecných znalostí), bachillerato tecnológico bychom přirovnali ke střední odborné škole (příprava na profesní dráhu žáka, avšak poskytující zároveň penzum vědomostí potřebných ke studiu na vysoké škole) a educación profesional by asi nejlépe odpovídalo střednímu odbornému učilišti (poskytující teoretickou a profesní přípravu v technickém nebo uměleckém oboru, službách nebo řemeslu).

---

²⁷ Graf počtu obyvatel s ukončeným středoškolským vzděláním ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle států) viz Přílohy (J).

²⁸ Graf počtu studentů v programu bachillerato a profesional técnico ve školním roce 2004/2005 viz Přílohy (K).

²⁹ Pro účely práce byla zvolena pouze přibližná přirovnání, nejedná se tedy o oficiální definice jednotlivých českých školských institucí.

Podle dat Sistema Educativo de México... (2006) ve školním roce 2003/2004 studovalo 10,4 % středoškoláků v programu educación profesional, 60,4 % v bachillerato general a 29,3 % v bachillerato tecnológico.

2.4.4 Vysokoškolské vzdělání

Vysoké školství, jak již bylo uvedeno, má v Mexiku svoji dlouholetou tradici. Jeho úroveň je v mezinárodním srovnání stále vysoká, přestože to samé se nedá říci o nižších stupních vzdělávacího systému, na které navazuje – jak již také bylo konkrétněji uvedeno výše.

Vysokoškolský titul je v Mexiku možné získat na třech různých typech vysokých škol – na univerzitách, technických institutech (institutos tecnológicos) a pedagogických institutech (escuelas para maestros/educación normal superior). Kromě vysokých škol ale organizují vysokoškolské vzdělání ještě i další instituce – např. národní výzkumná centra³⁰, akademie, mezikulturní univerzity³¹ aj. Všechny tyto instituce mohou být z právního hlediska veřejnými autonomními univerzitami, veřejnými státními univerzitami, institucemi podřízenými státu, nezávislými soukromými institucemi, nebo soukromými institucemi oficiálně uznanými SEP, vládami jednotlivých států nebo nezávislými státními organizacemi³². Nejhojněji zastoupenou skupinou – 40, 1 % (Tamez Guerra, Zúñiga Molina, Freyre Martínez, 2005, s. 141) – v tomto smyslu jsou v Mexiku autonomní univerzity – tedy univerzity, které mají právo jmenovat své vedení, udělovat tituly, nostrifikovat tituly obdržené v zahraničí, podle vlastního uvážení

---

³⁰ Hlavním cílem národních výzkumných center (Centros Públicos de Investigación) je popularizovat v mexické společnosti pokroky vědy a techniky, zkoumat a aplikovat nové poznatky, a rozvíjet mechanismy podporující podíl soukromého sektoru na rozvoji vědy a techniky. (Sistema Nacional..., 2006)

³¹ Mezikulturní univerzity (Universidades Interculturales) jsou školy poskytující vzdělání v oblasti ekonomického, kulturního a sociálního rozvoje se zaměřením na indiánské komunity, na propojení vědeckých poznatků s kulturním dědictvím po indiánských předcích. V Mexiku jsou školy tohoto typu tři (stav k roku 2006). (Sistema Nacional..., 2006)

³² Graf vysokoškolského vzdělávání ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle zřizovatele) viz Přílohy (M).

nakládat s majetkem a spravovat rozpočet a zároveň jsou z velké části finančně dotovány federální vládou a vládami jednotlivých států.

V rámci terciálního vzdělávání je možné dosáhnout úrovně Técnico superior (nebo také Profesional Asociado, studium trvající obvykle 2-3 roky a odpovídající přibližně české vyšší odborné škole), Licenciatura (odpovídající přibližně bakalářskému studiu, s dobou trvání 3 roky – 5 let), na kterou může navázat studium na úrovni Posgrado – tedy Especialización (specializace v oboru, studium trvající 1 rok – 5 let), nebo Maestría (dvouleté studium), eventuálně nejvyšší možný stupeň vzdělání – Doctorado (doktorská příprava v rozsahu tří let)³³.

Studiem v rozsahu Licenciatura mohou studenti podle typu studované školy obdržet titul Licenciatura Normal (pedagogické vzdělání – učitelství pro mateřské školy, první i druhý stupeň základní školy, včetně speciální pedagogiky), Licenciatura Universitaria (studium humanitních oborů) a Licenciatura Tecnológica (technické vzdělání). Posgrado směřuje k vědecké kvalifikaci v úzce specializovaném oboru.

V roce 2006 (podle zprávy Estructura y titulaciones de Educación Superior en México) bylo v Mexiku registrováno 1033 vysokoškolských institucí, z toho více než polovina státních (568) a o málo menší část soukromých (465).

2.4.5 Vzdělávání dospělých

„V roce 1950 neumělo 43 % dospělého obyvatelstva v zemi číst ani psát. Roku 1975 byl vydán zákon o státním školství pro vzdělávání dospělých. V platnost vešel počátkem roku 1976 a měl napomáhat ke zvýšení úrovně obyvatelstva, včetně zvyšování gramotnosti.

---

³³ Graf vysokoškolského vzdělávání ve školním roce 2004/2005 (rozdělení podle úrovně dosaženého vzdělání) viz Přílohy (L).

V roce 1981 byl vytvořen Národní institut pro výchovu a vzdělávání dospělých. Zabývá se organizací a rozvojem gramotnosti v oblasti základního vzdělání pro osoby starší 15 let. Začátkem osmdesátých let se počet negramotných výrazně snížil na 17,3 % z celkového počtu obyvatelstva.“ (Klečánková, 1987, s. 33)

Vzdělávání dospělých je i v současnosti určeno populaci starší patnácti let, která z nějakého důvodu neukončila povinnou základní školní docházku, resp. ji nenastoupila, a je koncipováno tak, aby nabídka byla co nejflexibilnější a mohla se přizpůsobit potřebám různých skupin studentů. Jedná se nejčastěji o kurzy základní gramotnosti, základní školní docházku a neformální profesní kurzy, které ve většině případů spadají pod Instituto Nacional de Educación para los Adultos (INEA – Národní institut pro vzdělávání dospělých).

Jak uvádí zpráva Sistema Eduacional de México (2006), podle dat získaných při sčítání lidu v roce 1995 byla míra gramotnosti v Mexiku celkově 10,6 %; z čehož více než 50 % negramotné dospělé populace pocházelo z lokalit s méně než 2 500 obyvateli, zatímco pouze 20 % z nich žije ve městech s více než 50 000 obyvateli. Zároveň se předpokládá, že 40 % indiánského obyvatelstva staršího 15 let neumí číst ani psát. Jedná se tak o více než jeden a půl milionu lidí žijících v nevyhovujících ekonomických, sociálních a vzdělávacích podmínkách. Tyto indikátory jsou pak ještě více alarmující v indii obydlých lokalitách např. ve státě Guerrero (62 % populace starší patnácti let je negramotná), ve státě Chihuahua (57,2 %), ve státě Chiapas (54 %), ve státě Durango (53 %) a ve státě Nayarit (52,6 %)³⁴.

Komplexní pohled na veškeré dostupné údaje a statistiky je velmi důležitý, neboť přestože by se podle procentuální indikátorů gramotnosti mohlo zdát, že se situace v Mexiku zlepšuje – podle údajů Sistema Eduacional de México (2006) ze 16 % v roce 1980 na odhad 10 % v roce 1999, uvedení konkrétního počtu negramotných obyvatel nám ukazuje, že jejich počet naopak narůstá – 6 252 000 negramotných v roce 1990, resp. 6 455 000 v roce 1999.

---

³⁴ Mapa federativního rozdělení Mexika viz Přílohy (A).

V rámci Národního vzdělávacího programu z let 2001–2006 vznikl podpůrný program Modelo Educación para la Vida y el Trabajo (MEVyT – Model vzdělání pro život a zaměstnání), přístupný prostřednictvím internetového portálu Consejo Nacional de Educación para la Vida y el Trabajo (CONEVyT – Národní rada pro vzdělání pro život a zaměstnání). Tyto internetové stránky³⁵ slouží nejen jako informační portál, ale také jako interaktivní didaktický nástroj – jsou z něj dostupné výklady látky předmětů základní školy formou barevných interaktivních prezentací, s možností využít slovníky (výkladový slovník, slovník synonym a antonym a základní slovníky nejfrekventovanějších indiánských jazyků), přispívat do diskuzních fór a dohledávat rozšiřující informace k tématu a popisy postupu doplňujících experimentů. Otázkou nejspíš ale zůstává, nakolik mohou být tyto portály účinné vzhledem k (ne)dostupnosti počítačů, potažmo internetového připojení – obzvláště v cílových lokalitách; průzkumy prováděné v rámci Panorama Educativo México (Robles Vásquez, Martínez Rizo, 2006) totiž ukazují, že škol, které nemají k dispozici žádný počítač – o připojení na internet nemluvě – je 76,63 % z celkového počtu předškolních a základních škol³⁶. V průměru nejlépe vybavené jsou školy na území federálního distriktu a Aguascalientes, nejhůře pak v Chiapasu, Oaxace a Campeche³⁷.

Podle údajů Sistema Educativo de México (2006) navštěvovalo ve školním roce 2003/2004 vzdělávací kurzy pořádané INEA skoro 1 300 000 dospělých, tedy o 5,2 % více než v roce předchozím. Z tohoto počtu se u 27,4 % jednalo o kurzy základní gramotnosti, u 19,5 % o první stupeň základní školy a u 53,1 % o druhý stupeň základní školy. Z těchto osob 561 500 úspěšně dokončilo svou úroveň studií – zároveň 73 % z nich se vzdělávalo pomocí MEVyT.

Jako pomocné síly jsou do vzdělávání dospělých na základě dohody mezi SEP, INEA a Secretaría de Defensa Nacional de México začleňováni od roku

---

³⁵ Ukázka vzhledu a několika oddílů těchto internetových stránek viz Přílohy (N).

³⁶ Kompletní tabulka procentuálního rozložení mateřských a základních škol podle počtu počítačů, které mají studenti k dispozici (rozdělení podle typu škol) viz Přílohy (O).

³⁷ Mapa federativního rozdělení Mexika viz Přílohy (A).

1997 také speciálně vyškolení branci vykonávající vojenskou službu, kteří dokončili povinnou školní docházku. Působí jako instruktoři pro ostatní brance, kteří základní školu nedokončili, nebo studium ani nezahájili.

Koncept celoživotního vzdělávání byl sice mexickou vládou zahrnut v roce 2001 do Národního plánu vzdělávání, přesto je těžké jej prosazovat v takové formě, jako ho známe například v České republice. U velké části populace totiž nelze navazovat na střední ani základní vzdělání, a proto je vzdělávání dospělých v Mexiku nejčastěji chápáno jako speciální kompenzační programy pro dospělé, kteří z nějakého důvodu nedokončili povinnou školní docházku.

Pokud bychom chtěli do vzdělávání dospělých zahrnout rekvalifikační kurzy, jejich nabídka je v některých státech Mexika relativně vysoká (například i již výše zmiňovaný program MEVyT je využíván pro „rekvalifikaci“), avšak i přes snahy Consejo Nacional de Normalización y Certificación de Competencias Laborales (CONOCER – Národní rada pro normování a certifikaci profesních kompetencí) se je nepovedlo seřadit do podoby unifikovaného národního systému. (Álvarez-Mendiola, 2006)

Na úrovni velkých národních a nadnárodních korporací probíhají různá školení a vzdělávací kurzy hlavně pro zaměstnance ve středním a vysokém managementu, nejsou ale zahrnuty do statistik.

Oficiální statistiky o vzdělávání dospělých jsou všeobecně často kritizovány, neboť zahrnují pouze data o vzdělávacích programech a absolventech kurzů INEA, ačkoli v některých lokalitách působí stejným způsobem neziskové organizace, univerzity apod. (Torres Cruz, 2007)

2.4.6 Vzdělávání indiánského obyvatelstva

Mexiko je jedním ze států s největším počtem indiánských obyvatel³⁸. Statistiky o počtu obyvatel mluvících některým z indiánských jazyků³⁹ jsou pravidelně vedeny již od roku 1930, resp. 1895⁴⁰. Ačkoli absolutní počet těchto obyvatel stále vzrůstá, relativní četnost vzhledem k populaci Mexika se snižuje. Podle dat La Población... (2004) v roce 2000 připadalo na celkový počet obyvatel starších pěti let (84 794 459) 6 044 547 mluvícím některým z indiánských jazyků (tedy 7,1 %). Opatrný (2003, s. 201) uvádí etnické složení Mexika v následujícím rozložení: 60 % mesticů, 30 % indiánů a 9 % kreolů.

Jak již bylo uvedeno výše, na úrovni předškolní výchovy a prvního stupně základní školy mohou žáci navštěvovat instituce typu general, comunitaria, nebo indígena. Dříve byla tendence ve školách v indiánských oblastech podporovat bilingvismus, současné vzdělávací programy prosazují na prvních dvou úrovních vzdělávacího systému výuku pouze v mateřském jazyce⁴¹.

V posledních letech se vzdělávacím potřebám obyvatel v indiánských oblastech věnovalo několik vládních projektů (Cortés Vargas et al., 2008):

- Ley General de Derechos Lingüísticos de los Pueblos Indígenas (Všeobecný zákon o jazykových právech indiánského obyvatelstva) z roku 2003 – zákon, který upravuje výklad některých bodů článku 2 Ústavy, resp. uvádí, že indiáni mají právo být vzděláváni ve svém mateřském jazyce v průběhu celé základní školy.
- V roce 2004 byla založena první z devíti interkulturních univerzit, které jsou všechny situované v oblastech s vysokým zastoupením indiánských obyvatel a jsou přednostně určené právě jim.
- Roku 2006 začalo 16 pedagogických škol nabízet akreditovaný vysokoškolský obor zaměřený na interkulturní dvojazyčné učitelství

---

³⁸ Tabulka indiánské populace žijící na území jednotlivých států viz Přílohy (Q).

³⁹ Tabulka počtu používaných indiánských jazyků (nebo jazykových variant) na území jednotlivých států viz Přílohy (P).

⁴⁰ V roce 1985 proběhlo první sčítání lidu. V roce 1930 došlo ke změně – do statistik informujících o populaci mluvící některým indiánským jazykem už jsou zahrnovány pouze obyvatelé starší 5 let, u kterých se předpokládá, že mohou mít už vybudovanou jazykovou identitu. (La población..., 2004, s. 4)

⁴¹ Tabulka počtu monolingvních obyvatel v indiánské populaci viz Přílohy (R).

pro 1. stupeň. Vedle přednášek společných pro všechny studenty učitelství pro první stupeň mají frekventanti tohoto nového oboru v curriculum navíc několik předmětů týdně zaměřených na jazyk a kulturu indiánské oblasti, ze které pocházejí, a zároveň se učí, jak nabitě vědomosti předávat dál a osvojují si techniky, jakými lze vyučovat španělštinu jako druhý jazyk.

- V roce 2007 byla mexickou vládou podepsána Declaración Universal de los Derechos de los Pueblos Indígenas (Mezinárodní deklarace o právech indiánského lidu). Tento dokument zavazuje mexický vzdělávací systém dodržovat „plurikulturalitu“ národa, tedy udržovat a rozvíjet jazyky a kulturu jednotlivých indiánských komunit a učinit je tak plnohodnotnou součástí mexické kultury jako celku.

Bohužel, jak ale zároveň dodává Cortés Vargas et al. (2008), mnoho z těchto projektů bylo naplněných jen zčásti.

Skutečností, které zapříčiňují všeobecně špatný stav vzdělávání indiánského obyvatelstva, je několik. Jednou z nejzásadnějších je všeobecná chudoba, ve které žije většina příslušníků indiánských komunit. Děti jsou často okolnostmi nucené nechodit do školy⁴², aby mohly pomáhat rodičům s prací a uživit tak rodinu. V mnoha případech je také škola od místa jejich bydliště vzdálena i několik desítek kilometrů, kvalita poskytované výuky je špatná a děti nemotivuje (jen 63 % učitelů, kteří vyučují v indiánských komunitách ovládá některý z indiánských jazyků a tito jsou navíc vysíláni do indiánských škol nesystematicky – často jejich znalost jazyka není využita, neboť jsou přiřazeni k jiné komunitě, než k té, jejímuž jazyku rozumí; tato skutečnost je demotivující i pro samotné učitele). Způsob výuky není přizpůsobený mentalitě a kultuře indiánských dětí (většinou jsou disponované k jiným stylům učení, než je běžné u majoritní společnosti – tj. způsoby založenými více na pozorování, nápodobě a

---

⁴² Tabulka počtu negramotných obyvatel v monolingvní indiánské populaci viz Přílohy (S).

experimentu), někdy také rodiče děti ve vzdělávání nepodporují. V navazujících stupních školského systému se pak deficit získaný v průběhu základní školy většinou pouze prohlubuje – děti nemají dobré základy španělštiny (často ani vlastního jazyka), nemají osvojené styly učení majoritní společnosti atd. (Cortés Vargas et al., 2008)

3 ZKUŠENOST

V Mexiku jsem měla možnost strávit v rámci výměnného pobytu na střední škole v roce 2004 pět týdnů. Můj záměr tedy v té době nebyl výzkumný, na druhou stranu mohl tak být svým charakterem daleko spontánnější. Se stejně starými mexickými spolužáky jsme měli možnost zúčastnit se několika hodin historie a zeměpisu, byla pro nás uspořádána exkurze do mateřské školy Olinca Preescolar, vypomáhali jsme na výpravě do indiánské komunity v Santa Lima de le Rosa v rámci „programa de servicio social“ Instituto Olinca ve spolupráci s UNESCO México, a trávili jsme čas s mexickými studenty, kantory a v zázemí Instituto Olinca.

Zkušenost mexických studentů se základním a středním školstvím by se dala shrnout asi následujícím názorem jedné dvadvacetileté mexické studentky, absolventky soukromé základní a střední školy: „Všeobecně se dá říci, že vzdělávání a státní školy spadající pod správu státu jsou na velmi špatné úrovni. Lidé, kteří si mohou dovolit platit za soukromou školu, do ní většinou své děti pošlou. V Mexiku nefunguje stejný systém jako v USA, kde jsou soukromé školy určené pouze elitě.“⁴³ Její slova potvrzuje i Álvarez-Mendiola (2006, s. 387): „Soukromé školy mají lepší výsledky než státní, školy ve větších městech fungují lépe než ve vesnicích. Základní školy pro indiánské obyvatelstvo vykazují nejhorší výsledky.“⁴⁴

Špatná zkušenost s úrovní výuky ovšem neplatí pro vysoké školství. Pro některé vysokoškoláky je studium na státní, resp. autonomní univerzitě otázkou prestiže⁴⁵. Mnoho mexických univerzit je také součástí mezinárodních bilaterálních smluv; v letošním roce měli možnost i studenti Univerzity Karlovy využít některé z těchto „výměn“ a obsadit dvě místa na Universidad Autónoma de Nuevo León.

---

⁴³ Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

⁴⁴ Pozn. aut.: přeložila Eliška Steklíková.

⁴⁵ Viz nahrávka ankety „Educación superior pública y privada en América Latina y el Caribe“.

Dalším problémem, obzvláště ve federálním distriktu a dalších velkých městech, je velmi špatná dopravní situace. Rodiče většinou děti každý den na hodiny odvázejí, proto často volí školu pro dítě podle toho, aby vzdálenost od jejich bydliště byla co nekratší.

Kritická situace z hlediska vzdělávání stále panuje v indiánských komunitách. Někteří mexičtí vysokoškolští studenti jsou toho názoru, že ačkoli současná vláda tvrdí, že se jí daří kontinuálně rozvíjet vzdělávací systém v celém Mexiku včetně oblastí majoritně osídlených indiánským obyvatelstvem, realita je taková, že negramotnost v populaci je stále velmi vysoká. To, že je školní docházka v rozsahu základní školy povinná, znamená, že tuto službu poskytuje stát bezplatně, ale ne že by školských zařízení a personálu bylo dostatek a že by zároveň byly školy rozšířené i do odlehlých oblastí.

Ačkoli se v kontextu mexického vzdělávání nejsou genderové rozdíly nijak zvlášť markantní, je v každém případě na místě je také zmínit. Můžeme sledovat mírnou tendenci v neprospěch žen – průměrná délka studia byla v roce 2000 u žen 7, 1 roku, zatímco u mužů 7, 7 roku; negramotnost byla ve stejném roce naměřena u žen ve výši 11, 3 %, ale u mužů pouhých 7, 4 %; 54, 2 % žen oproti 52, 2 % mužů ve věku 15–19 let nechodí do školy. V této souvislosti je třeba si uvědomit, že zajištění rovných vzdělávacích příležitostí pro ženy je výhodné nejen pro ženy samotné, ale následně i pro jejich děti, kterým své vědomosti a postoje předávají, a v konečném důsledku tedy i pro celou komunitu. (Estadísticas educativas..., 2006)

Pokud bychom chtěli shrnout všeobecné aspekty ztěžující rozvoj vzdělávání v Mexiku, jistě bychom neměli opomenout následující:

- rozlehlost mexického území, kontrastní situace ve velkoměstech ve srovnání s malými odloučenými komunitami osidlujícími odlehlé části země v horách a na špatně dostupných místech;
- jazykovou diverzitu – v Mexiku je sice oficiálním jazykem španělština, ale zároveň je užívaných dalších více než 27 indiánských jazyků⁴⁶. Obzvláště starší obyvatelé indiánských komunit často nemluví španělsky vůbec;
- obrovské rozdíly v průměrných příjmech rodin (a s nízkými příjmy související tlak na dítě, aby se co nejrychleji stalo výdělečně činným);

Vedle toho je také potřeba brát v úvahu zkorumpovanost mnohých státních organizací, přetrvávající ještě z dob vlády PRI – „Ve všech oblastech života, ve všech vrstvách společnosti doslova bujela korupce. Neodmyslitelně se tak stala atributem vlády PRI a jejího způsobu udržování moci.“ (Hunčová, 2005, s. 21)

Již v historii byly vztahy Mexika a sousedních Spojených států amerických velmi úzké, a stejně jako v minulosti jsou i v současné době v mnohých směrech problematické. Ožehavá je například otázka migrace. Z Mexika do USA proudí každoročně tisíce nelegálních migrantů a pohraniční oblasti jsou i vzhledem k působení drogových kartelů velmi nebezpečným územím. Mezi oběma zeměmi ale samozřejmě existuje i značná migrace legální a týká se také dětí a mládeže; problematika jejich vzdělávání byla ošetřena tzv. Programa Binacional de Educación Migrante (PROBEM – Binacionální program vzdělávání migrantů), podepsaným představiteli obou vlád v roce 1982. Jeho náplní je snaha o dosahování čtyř hlavních stanovených cílů: ulehčení přestupu ze školy na území jednoho státu do školy na území státu druhého, výměnné

---

⁴⁶ V rámci sčítání lidu v roce 2005 bylo zaregistrováno dokonce 85 indiánských jazyků; některé z nich je ale možné sdružit díky jejich příbuznosti do skupin. Dynamika jejich užívání je různá, záleží na sociokulturních podmínkách, ve kterých žijí jejich „nositelé“. (La Población..., 2004, s. 7)

pobyty pedagogů, technická, kulturní a pedagogická podpora přizpůsobená potřebám migrujícího obyvatelstva a šíření povědomí o aktivitách PROBEM.

3.1 Zkušenost – Instituto Educativo Olinca (Ciudad de México)⁴⁷

Instituto Educativo Olinca (IE Olinca) by se dalo označit za soukromé „vzdělávací centrum“ poskytující výchovu a vzdělání dětem v předškolním věku, následně pak základoškolské i středoškolské vzdělání. Jeho jednotlivé budovy (Cuernavaca, Altavista a Periférico) jsou situovány v několika čtvrtích Ciudad de México. IE Olinca je jednou z malého počtu mexických škol, které mají oprávnění udělovat mezinárodní středoškolský certifikát International Baccalaureate – High School⁴⁸; je součástí programu IB Primary Years Programme (program pro mateřské školy) od roku 2002, IB Middle Years Programme (pro základní školy) od roku 2000, a IB Diploma Programme (pro střední školy) dokonce již od roku 1980.

I v jiných aspektech poskytuje IE Olinca velmi nadstandartní vzdělávání; na výborné úrovni je výuka anglického a francouzského jazyka, resp. již od mateřské školy je dětem poskytována dvojjazyčná výuka ve španělštině a angličtině a později je rozšířena o výuku dalšího světového jazyka (např. francouzštiny, němčiny nebo čínštiny).

Děti v mateřské školce jsou vedeny k všestrannosti, a v tomto ohledu jim slouží široká nabídka zájmových kroužků v rámci školního dne – šachy, karate, basketbal, fotbal, filmový klub, aj. Součástí základní školy je čítárna španělských a anglických knih a volně přístupná počítačová místnost. Starší děti mohou v rámci svého středoškolského studia vyjet na mezinárodní školní výměnu –

---

⁴⁷ Dokumentující fotografie viz Přílohy (T).

⁴⁸ International Baccalaureate (IB) je mezinárodní nezisková vzdělávací organizace, založená v roce 1968, se sídlem v Ženevě. Její vzdělávací programy jsou určeny dětem a mládeži mezi 3 a 19 lety a kladou si za cíl rozvíjet „intelektuální, osobní, emoční a sociální dovednosti pro život, vzdělávání a práci v současném globalizovaném světě“. V současné době IB spolupracuje se 2 600 školami ve 134 zemích světa. Školy, které jsou v programech IB zahrnuty, mají právo udělovat mezinárodní certifikáty IB – High School, uznávané některými světovými univerzitami. Více viz www.ibo.org.

kromě USA, některých frankofonních a anglofonních zemí například i do České republiky.

Jednou z nejcharakterističtějších aktivit IE Olinca jsou však sociální služby poskytované jejími žáky některým znevýhodněným skupinám obyvatel. Každý student se musí alespoň jednou za semestr zúčastnit nějaké dobrovolnické akce v rámci školy. Nejčastěji se jedná o spolupráci s indiánskými komunitami (pod záštitou UNICEF México); každé dítě musí alespoň jednou za studium absolvovat výjezd do některé ze spolupracujících indiánských vesnic. Poté si může vybrat, jestli se jeho další dobrovolnická činnost bude ubírat tímto, nebo jiným směrem - častá je také výpomoc v domovech důchodců, v organizacích pro děti postižené rakovinou (Casa de la Amistad), v organizacích pomáhajících potřebným (Un techo para mi País) apod.⁴⁹

Konkrétním projektu výpomoci indiánské komunitě v Santa Lima de la Rosa věnuji následující kapitolu.

Neodmyslitelnou součástí všech budov IE Olinca je vysoký a pevný plot a ostraha u vjezdu do areálu školy, na parkovišti i v samotné škole. Na Čechy tato skutečnost může působit překvapivě, ovšem pro mexické studenty ve velkoměstě jde spíše o běžný standart. Zároveň zde může být i doprava městskou hromadnou dopravou nebezpečná, proto děti do školy často buď dovázejí rodiče, nebo jezdí do školy vlastním automobilem⁵⁰.

Ze současné perspektivy je možné tvrdit, že IE Olinca naplňuje své poslání „formar mejor seres humanos“, tedy „utvářet lepší lidské bytosti“. V českých souvislostech zní toto motto velmi nadneseně, je proto třeba nahlížet ho v kontextu povahy obyvatel Mexika, potažmo Latinské Ameriky. Studenti IE Olinca jsou vedeni k úctě k bližnímu, důslednosti a k systematické práci; valná většina z nich pokračuje ve studiu na některé z mexických či zahraničních

---

⁴⁹ Účast na humanitárních a jiných dobrovolnických projektech v rámci školy ve spolupráci s organizací UNICEF je poměrně rozšířenou praxí na středních školách, druhém stupni základních škol a na některých univerzitách – hlavně ve velkých městech a na území federálním distriktu.

⁵⁰ V Mexiku je možné získat řidičský průkaz už ve věku 16 let.

vysokých škol, mnoho z nich se vedle svého zaměstnání angažuje v neziskovém sektoru.

3.2 Zkušenost – Comunidad indígena (Santa Lima de la Rosa)⁵¹

Jak již bylo uvedeno, s indiánskou komunitou ve vesnici Santa Lima de la Rosa spolupracuje IE Olinca v rámci humanitárního programu UNICEF México. Studenti dojíždí spolu s několika profesory do komunity pravidelně každý semestr. Ve skupině jede vždy několik studentů, kteří mají již s prací v Santa Lima de la Rosa zkušenosti. Do vesnice dovážejí humanitární pomoc ve formě sušeného mléka, oleje a mouky a na místě je jejich úkolem zanést do statistik údaje o obyvatelích. Malé děti se přeměřují a váží – je potřeba zjistit, zda nejsou podvyživené. Relativně běžné jsou případy, kdy matky svým dětem upírají jídlo, aby ho později mohly nabídnout svému muži.

Většina obyvatel byla schopná se s námi dorozumět španělsky – kromě starší generace. Malé děti se byly velmi rychle schopné naučit pracovat s fotoaparátem.

V Santa Lima de la Rosa byla přibližně v roce 2000 postavena dobrovolníky z UNICEF škola. Vzdělání se zde poskytuje dvojjazyčně, ale pouze na úrovni prvního stupně. Děti mají k dispozici učební pomůcky typu učebnic, sešitů, pastelek apod. Na školu jsou velmi pyšné, po našem příjezdu nám ji hned běžely ukázat.

Vzdálenost další vesnice, ve které by děti ze Santa Lima de la Rosa mohly dokončit absolvováním druhého stupně svou povinnou školní docházku, je však 12 kilometrů. Většina dětí tak ve studiu nepokračuje, ale zůstane ve vesnici, kde začne vypomáhat s prací na poli nebo s podobnou činností.

Co nás velmi překvapilo po našem příjezdu byl evidentně velmi nízký počet obyvatel mužského pohlaví. Jedná se ale o častý problém – muži a (méně častěji i) ženy v produktivním věku odcházejí za prací do USA, kde obvykle tráví

---

⁵¹ Dokumentující fotografie viz Přílohy (U).

v odloučení od rodiny dlouhá léta až desetiletí. Domů pak pouze posílají vydělané peníze – tzv. remesas; jejich práce v USA je totiž často nelegální a proto eliminují jakýkoli fyzický přechod hranice, který není nutný.

4 ZÁVĚR A VIZE

Vzdělávání je klíčovým prostředkem rozvoje každého státu; navíc podle slov Rodolfa Tuirána, zástupce tajemníka pro vysokoškolské vzdělávání v Mexiku, „v době krize je vzdělávání nejlepší sázkou a zároveň nejlepším vkladem do budoucnosti⁵²“. (La educación superior..., 2008) Přesto – ale nejen v případě Mexika – je na politické úrovni často upřednostňováno řešení jiných, možná jen zdánlivě palčivějších a neodkladných problémů.

Úroveň vzdělání obyvatelstva kopíruje i ostatní ukazatele stupně rozvoje státu a může sloužit jako reflexe stavu společnosti. Mexiko se nejspíše vždy bude potýkat s negativními aspekty, které způsobuje jeho rozloha a s ní související soustředění obyvatel do velkých městských aglomerací na jedné straně a rozptýlenost osídlení na straně druhé. „Tato tak malá osídlení pochopitelně velmi finančně zatěžují veřejné služby, jako budování silnic, elektrifikaci, telekomunikace, rozvoj systému vzdělávacích institucí a podobně.“ (Kašpar, Mánková, 1999, s. 193)

Jak ukazují články v mexických internetových periodikách z poslední doby⁵³, investice do vzdělání pocházející ze státního rozpočtu jsou evidentně velmi nízké. Jako jedno z možných řešení by se mohlo nabízet uvolnění většího prostoru soukromému sektoru – ubírat se cestou privatizace vzdělávání je Mexiku doporučováno i ze strany Světové banky. (Rionda Ramírez, 2007) Tato koncepce se však setkává s kritikou z mnoha stran. Hlavním argumentem opozice je podle Rionda Ramírez (2007) skutečnost, že čím více pozornosti

---

⁵² Pozn. aut.: Přeložila Eliška Steklíková.

⁵³ Např. La Crónica de Hoy, El Siglo de Torreón, InfoLatAm nebo Eumed.net.

bude věnováno soukromým školám a vláda na ně bude z části „spoléhat“, tím více také budou touto tendencí a opomíjením veřejného sektoru trpět méně majetní studenti a státem zřizované školy. Bojí se také všeobecného snížení kvality poskytovaného vzdělání – přizpůsobení se mnohdy „nízkým“ požadavkům platících studentů a elitářství. Jinou možností, která se nabízí, a která už se podle Canalese et al. (2008) osvědčila i v jiných zemích, je umožnění větší participace na vzdělávání společnosti (prostřednictvím podpory různých lokálních sociálních hnutí, která dokáží nejlépe reflektovat potřeby svých komunit a zároveň prostřednictvím vytvoření jakýchsi lokálních „participativních rozpočtů“, které by existovaly vedle pevně stanoveného rozpočtu pro výdaje na vzdělávání, a kterých by bylo zároveň využíváno na základě konkrétních potřeb uživatelů vzdělávacích služeb v dané lokalitě.

Ať již bude zvolená cesta pro mexické školství a vzdělávání jakákoli, jistě bude potřeba ji vybírat ve spolupráci s co největším počtem zainteresovaných stran, s ohledem na zkušenosti hlavně v sousedních zemích, které jsou Mexiku blízké svým historickým vývojem, a s průběžnou reflexí vykonaných kroků.

Jaká je tedy role vzdělávání současné mexické společnosti? Vzdělávání a vzdělanost v našem – evropském kontextu vždy hrály a stále hrají velkou roli v otázce ekonomické vyspělosti a společenského pokroku. Evropané tyto hodnoty a vlastní představu o vzdělávacím systému vnášeli na kolonizovaná území, zasahovali tak do zavedených hodnotových systémů původních obyvatel a měnili je; stalo se tak i v Mexiku.

Ačkoli byly navíc Spojené státy mexické založeny na počátku 19. století jako homogenní národní stát, v současné době se již naštěstí „počítá“ s rozdíly mezi skupinami jeho obyvatel. „I přes to, že se různé skupiny skutečně hojně mísily, se země nikdy plně neintegrovala. Lidé si totiž zachovávali svoji původní kulturu a tradice. (...) Na jedné straně se mexická elita snažila integrovat domorodé obyvatelstvo, a to především pomocí vzdělání, poskytovaného ve španělštině. (...) Na druhé straně ovšem elita vždy využívala existenci sociální

nerovnosti ve svůj prospěch. Sociální a ekonomické vzorce, determinované koloniální minulostí země, se proto uchovaly.“ (Smiggels Kavková, 2005, s. 146) Tak se také v současnosti systém vzdělávání přizpůsobuje různým skupinám obyvatelstva, přesto jsou rozdíly v přístupu ke vzdělávání patrné.

Zajímavý komparativní výzkum zabývající se hodnotovým vzděláváním v Mexiku a v USA provedla Tatto (2003). Dotazníkové šetření bylo prováděno mezi respondenty z řad učitelů, autorit a intelektuálů působících v oblasti vzdělávání a výchovy, řediteli neziskových organizací, politiků aj. V případě Mexika výsledky ukázaly, že v novém pojetí hodnotového vzdělávání je kladen největší důraz na jedince ve vztahu k okolnímu světu a na návrat k tradičním hodnotám. Vyšší výsledky také Mexičané vykazovali u položek zdůrazňujících důležitost rodinných vztahů a potřebu porozumění kulturnímu dědictví vlastní země, resp. zvýšení národního cítění.

Ačkoli se může zdát, že je mexický vzdělávací systém velmi nekohezní, snahy o jeho vylepšení jsou někdy ze strany autorit mařeny a velké části populace se kvalitního vzdělání nedostává, jsem přesvědčena o tom, že je možné pozorovat alespoň jakýsi druh „kvalitativního pokroku“, kdy jsou elity vedeny ke kontaktu se sociálně handicapovanými skupinami, a společnými silami se pak zasazují o vyšší kvalitu vzdělávání a jeho přístupnost všem – jak jsem sama měla možnost pozorovat v IE Olinca, nebo jak se ukazuje v případě zapatistů a jejich vedoucího, subcomandanta Marcose, univerzitního profesora.

5 Bibliografické citace

- ÁLVAREZ-MENDIOLA, Germán: Lifelong Learning policies in Mexico: context, challenges and comparisons. In: *Compare*, 2006, vol. 36, No. 3, s. 379–399. ISSN 1469-3623 (online). Dostupné na: <http://web.ebscohost.com/oneolog3.ruk.cuni.cz/ehost/pdf?vid=2&hid=117&sid=8cf1b062-1fff-48b1-b3a3-79427653be62%40sessionmgr102>
- BRACHO et al.: *El Programa Sectorial de Educación 2007–2012: continuidad sin novedades*. México: UNAM, 2008. Dostupné na: http://observatorio.org/comunicados/EducDebate8_febrero08PSE07-12.html [cit. 23.4.2009]
- CORTÉS VARGAS, Daniel et al.: *La educación indígena en México: inconsistencias y retos*. México: UNAM, 2008. Dostupné na: http://observatorio.org/comunicados/EducDebate15_EducacionIndigena.html [cit. 23.4.2009]
- DE LA TORRE VILLAR, Ernesto: *Historia de la Educación en Puebla*. 1^a ed. Puebla: Universidad Autónoma de Puebla, 1988. 148 s. ISBN 968-863-081-0.
- *Educación superior pública y privada en América Latina y el Caribe* (nahrávka ankety ve formátu mp3). México: IESALC – Instituto Internacional de la UNESCO para la Educación Superior en América Latina y el Caribe, 2008. Dostupné na: [http://www.iesalc.unesco.org.ve/index.php?option=com_content&view=article&id=314:boletin-iesalc-informa-nro-186&catid=11:iesalc\(=es\)](http://www.iesalc.unesco.org.ve/index.php?option=com_content&view=article&id=314:boletin-iesalc-informa-nro-186&catid=11:iesalc(=es)) [cit. 19. 4. 2009]
- *El Sistema Educativo Nacional – Evaluar para transformar*. México, D. F.: INEE, 2006. Dostupné na www.oei.es/quipu/mexico/contexto_socioeducativo.pdf [cit. 25.1.2009]
- *Estadística básica del Sistema Educativo Nacional, fin de cursos 2004-2005*. México: SEP, diciembre 2006. ISBN 970-9952-09-9. Dostupné na: http://www.oei.es/quipu/mexico/fin_curso2004-2005.pdf [cit. 12.12.2008]
- *Estadísticas educativas con enfoque de género*. México, D. F.: InMujeres, 2006. Dostupné na: http://cedoc.inmujeres.gob.mx/documentos_download/100554.pdf [cit. 25.4.2009]
- GERMÁN ÁLVAREZ, Mendiola [coord.]: *Sistema Educativo Nacional de México*. Cap. 1. México: SEP y OEI, 1994. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/mex01.pdf> [cit. 28.11.2008]
- GERMÁN ÁLVAREZ, Mendiola [coord.]: *Sistema Educativo Nacional de México*. Cap. 2. México: SEP y OEI, 1994. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/mex02.pdf> [cit. 28.11.2008]
- GRUZINSKI, Serge: *Histoire de Mexico*. Poitiers: Librairie Arthème Fayard, 1996. 456 str. ISBN 2-213-59437-6.
- HUNČOVÁ, Dagmar: Zapatistické hnutí v Mexiku. In Kolektiv autorů:

- Konflikty v současném rozvojovém světě: grantové vědecké projekty*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 16–33. ISBN 80-245-0943-1.
- JOB, Vanessa: *EZLN: 15 años de resistencia entre los sueños y la realidad*. México, D. F.: 2009. Dostupné na: <http://www.mx.com.mx/pdf/154/10.pdf?PHPSESSID=a1e9f57e42f67ca46c201e771a487e13> [cit. 29.4.2009]
  - KAŠPAR, Oldřich a MÁNKOVÁ, Eva: *Dějiny Mexika*. Praha: Lidové noviny, 1999. 389 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-269-3.
  - KAŠPAR, Oldřich: *Jezuité z české provincie v Mexiku*. Olomouc: Danal, 1999. 148 s. ISBN 80-85973-62-6.
  - KLEČÁNKOVÁ, Růžena: *Školství ve Spojených státech mexických*. Praha: Ústav školských informací při Ministerstvu školství ČSR, 1987. 59 str. Ediční řada Školství v zahraničí – svazek č. 22.
  - KUBÍKOVÁ, Jiřina: *Křesťanská misie*. 1. vyd. Brno: L. Marek, 2001. 280 s. Pontes Pragenses. ISBN 80-86263-24-X.
  - *La educación superior en México: Perspectivas para su desarrollo y financiamiento*. México, D. F.: OEI, 2008. Dostupné na: <http://www.oei.es/noticias/spip.php?article3714> [cit. 3.1.2009]
  - *La Población Indígena en México*. México, D. F.: INEGI, 2004. 1ª edición. 196 s. ISBN 970-13-4406-5. Dostupné na: http://www.inegi.org.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/censos/poblacion/poblacion_indigena/Pob_ind_Mex.pdf [cit. 16.3.2009]
  - LEÓN–PORTILLA, Miguel: El Concepto Náhuatl de la Educación. In *Siete ensayos sobre cultura náhuatl*. México: UNAM, 1958. s. 57-81. Dostupné na: http://edhml.files.wordpress.com/2008/02/bloque_1_lectura_5.pdf [cit. 17.4.2009]
  - LÓPEZ AUSTIN, Alfredo: La Enseñanza Escolar entre los Mexicanos. In BAZANT, Milada [coord.]: *Ideas, valores y tradiciones – Ensayos sobre la historia de la educación en México*. México: El Colegio Mexiquense, 1996. s. 27-40. Dostupné na: http://edhml.files.wordpress.com/2008/02/bloque_1_lectura_1.pdf [cit. 17.4.2009]
  - MENESES MORALES, Ernesto [ed.]: *Tendencias educativas oficiales en México 1911-1934*. 1^a ed. México, D.F.: Centro de Estudios Educativos, 1986. 794 s. ISBN 968-7165-15-4.
  - MENESES MORALES, Ernesto [ed.]: *Tendencias educativas oficiales en México 1934-1964*. 1^a ed. México, D.F.: Centro de Estudios Educativos, 1988. 683 s. ISBN 968-7165-23-5.
  - *Metas educativas 2021 – La educación que queremos para la generación de los Bicentenarios*. Madrid: OEI, 2008. Dostupné na: www.oei.es/metas2021/todo/pdf [cit. 22.2.2008]
  - OPATRŇY Josef: *Mexiko*. 1. vyd. Praha : Libri, 2003. 216 s. Stručná historie států. ISBN 80-7277-185-X.
  - OPATRŇY, Josef: *Benito Juárez*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1974. 94 s.

Medailóny, svazek 8.

- *Organización e información estadística del nivel inicial – México*. México: OEI – SEP, 2002. Dostupné na: <http://www.oei.es/observatorio2/pdf/mexico.PDF> [cit. 28.11.2008]
- *Programa Nacional de Educación*. México, D. F.: 2001. Dostupné na http://www.oei.es/quipu/mexico/Plan_educ_2001_2006.pdf [cit. 25.1.2009]
- RIONDA RAMÍREZ, Jorge Isauro: *Problemas actuales del financiamiento a la educación en México*. Guanajuato: 2007. Dostupné na: <http://eumet.vet/eve/resum/07-abril/jirr.htm> [cit. 3.4.2009]
- ROBLES VÁSQUEZ, Héctor V. [coord.]: *Panorama educativo de México - Indicadores del sistema educativo nacional 2007*. 1ª edición. México: INEE, 2007. ISBN 978-968-5924-25-2. Dostupné na: <http://www.oei.es/pdfs/panorama2007completo.pdf> [cit. 1.4.2009]
- ROBLES VÁSQUEZ, Héctor V., MARTÍNEZ RIZO, Felipe [coord.]: *Panorama educativo de México - Indicadores del sistema educativo nacional 2006*. 1ª edición. México: INEE, 2006. ISBN 968-5924-19-8. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/01-panoramaweb.pdf> [cit. 28.11.2008]
- *Sistema Educativo de México – Datos mundiales de educación 2006*. 6ª edición. UNESCO – OIE. Versión revisada, mayo 2006. Dostupné na: http://www.oei.es/pdfs/Mexico_datos2006.pdf [cit. 28.1.2009]
- *Sistema Nacional 2006 - Estructura y titulaciones de Educación Superior en México*. México, D. F.: OEI, 2006. Dostupné na: www.oei.es/homologaciones.es/mexico.pdf [cit. 22.3.2009]
- SMIGGELS KAVKOVÁ, Jana: Povstání zapatistů v Chiapasu – příčiny a následky deseti let boje „za zemi asvobodu“. In Kolektiv autorů: *Etnická různorodost jako zdroj konfliktů: grantové vědecké projekty*. Praha: Oeconomica, 2005. s. 143–152. ISBN 80-245-0941-5.
- TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael: *Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004– 2005*. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na: www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]
- TATTO, Maria Teresa: Examining Mexico and US Values Education in a Global Context. In *Journal of Beliefs & Values*, 2003, Vol. 24, No. 2, s. 219–237. ISSN 136-17672. Dostupné na: <http://web.ebscohost.com/onehost3.ruk.cuni.cz/ehost/detail?vid=17&hid=117&sid=ac73455a-2fad-4153-8f0c-65a98b9fab%40sessionmgr102&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=ehh&AN=10282362> [cit. 25.4.2009]
- *The Development of Education – National Report of Mexico*. Ginebra: Septiembre 2004. 47ª Sección de la Conferencia Internacional de Educación de UNESCO. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/ibemexico.pdf> [cit. 25.1.2009]
- TORRES CRUZ, Isaac: *México cuenta sólo con estadísticas parciales*

- sobreeducación para adultos*. México, D. F.: 2007. Dostupné na:
http://www.cronica.com.mx/nota.php?id_nota=321901. [cit. 12.1.2009]
- *Vnitropolitická charakteristika*. (oficiální informace Ministerstva zahraničních věcí České republiky) Dostupné na:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/severni_amerika/mexiko/politika/vnitropoliticka_charakteristika.html [cit. 12.12.2008]

6 Bibliografie

- BONAL, Xavier [ed.]: *Globalización, educación y pobreza en América Latina - ¿Hacia un anueva agenda política?* Barcelona : Fundació CIDOB, 2006. 381 str. ISBN 84-87072-66-6.
- CASTELLS, Manuel: *The power of identity*. Oxford: Blackwell, 2004. 537 s. ISBN 1-4051-0713-8.
- CHALUPA, Jiří: *Španělsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2005. 216 s. Stručná historie států. ISBN 80-7277-281-3.
- CHALUPA, Petr a kol.: *Minulost a přítomnost Mexika a Peru*. 1. vyd. Brno: PedF Masarykovy Univerzity, 2001. 181 s. ISBN 80-210-2373-2.
- JEŽKOVÁ, Petra: Zúčtování (zapatisté patnáct let poté). *Lidé a země*, 2008, roč. 58, č. 3/2009, s. 20–31. ISSN 0024-2896.
- MARTHOZ, Jean-Paul et al.: *Où va l'Amérique latine?* Bruxelles: GRIP, 2007. 128 str. ISBN 978-2-8048-0139-7.
- NACHTIGALLOVÁ, Mariana [ed.]: *Politické, sociální a ekonomické problémy v zemích Latinské Ameriky a Pyrenejského poloostrova*. Praha: Oeconomica, 2004. 208 s. ISBN 80-245-0763-3.
- OTERO, Gerardo [ed.]: *Mexico in Transition – Neoliberal Globalism, the State and Civil Society*. 1st ed. New York : Zed Books Ltd, 2004. 270 str. ISBN 1-84277-359-3 pb.

7 Seznam příloh

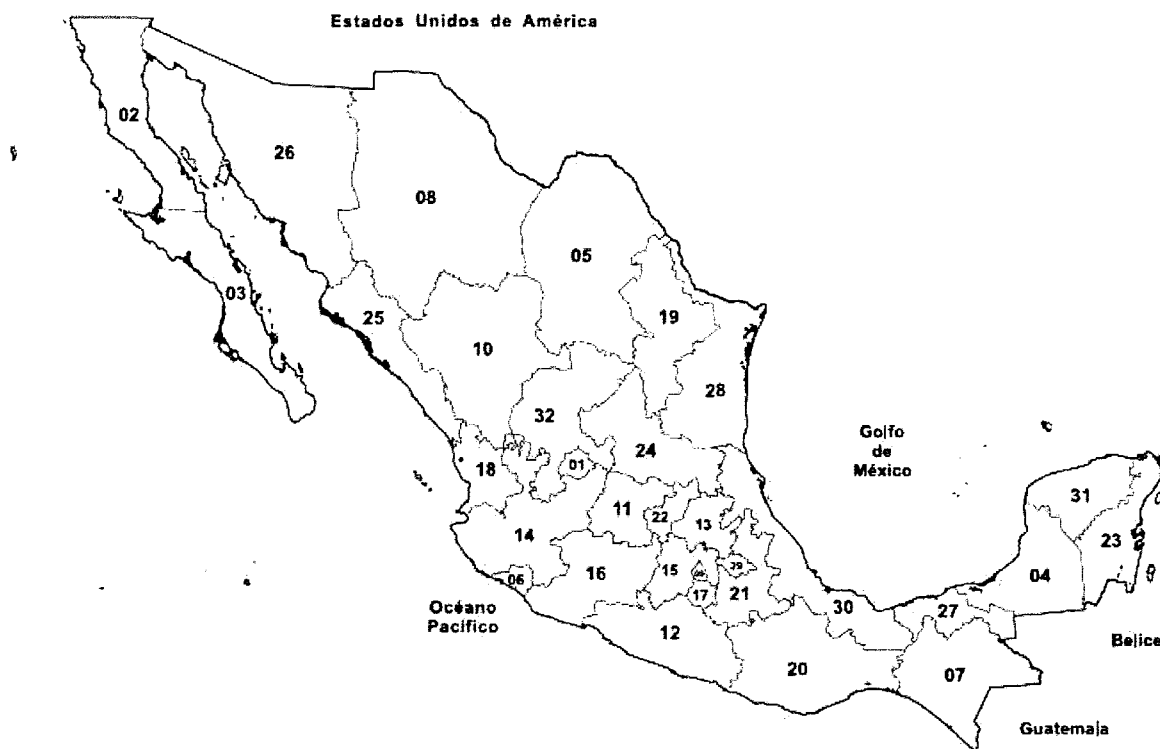
- Příloha A:** Mapa federativního rozdělení Mexika
Příloha B: Vzdělávací stupně dle klasifikace ISCED (Mexiko)
Příloha C: Vzdělávací stupně dle klasifikace ISCED (Česká republika)
Příloha D: Průměrný dosažený stupeň školní docházky (podle států)
Příloha E: Předškolní výchova – docházka tří, čtyř a pětiletých dětí (podle států)
Příloha F: Předškolní výchova – docházka (podle typu instituce)
Příloha G: Základní vzdělání, 1. stupeň – pokrytí (podle států)
Příloha H: Základní vzdělání, 1: stupeň – předčasné ukončení školní docházky (podle států)
Příloha I: Základní vzdělání, 2. stupeň – docházka (podle zřizovatele)
Příloha J: Středoškolské vzdělání – pokrytí (podle států)
Příloha K: Středoškolské vzdělání, profesional técnico – pokrytí (podle států)
Příloha L: Středoškolské vzdělání (podle zaměření)
Příloha M: Středoškolské vzdělání (podle zřizovatele)
Příloha N: Vysokoškolské vzdělání (podle typu instituce)
Příloha O: Vysokoškolské vzdělání (podle zřizovatele)
Příloha P: Vzdělávací on-line program CONEVyT - ukázky
Příloha Q: Přístup k počítačům na základních školách
Příloha R: Počet používaných jazyků nebo jazykových variant na území jednotlivých států
Příloha S: Indiánská populace na území jednotlivých států
Příloha T: Monolingvní populace (indiánské jazyky)
Příloha U: Negramotná populace mezi uživateli indiánských jazyků
Příloha V: Fotografie – Instituto Educativo Olinca
Příloha W: Fotografie – Comunidad Indígena en Santa Lima de la Rosa

Příloha A

Mapa federativního rozdělení Mexika

Estados Unidos Mexicanos División geostatística por entidad federativa

Clave	Nombre	Clave	Nombre
01	Aguascalientes	17	Morelos
02	Baja California	18	Nayarit
03	Baja California Sur	19	Nuevo León
04	Campeche	20	Oaxaca
05	Coahuila de Zaragoza	21	Puebla
06	Colima	22	Querétaro de Arteaga
07	Chiapas	23	Quintana Roo
08	Chihuahua	24	San Luis Potosí
09	Distrito Federal	25	Sinaloa
10	Durango	26	Sonora
11	Guanajuato	27	Tabasco
12	Guerrero	28	Tamaulipas
13	Hidalgo	29	Tlaxcala
14	Jalisco	30	Veracruz de Ignacio de la Llave
15	México	31	Yucatán
16	Michoacán de Ocampo	32	Zacatecas

Přejato z:

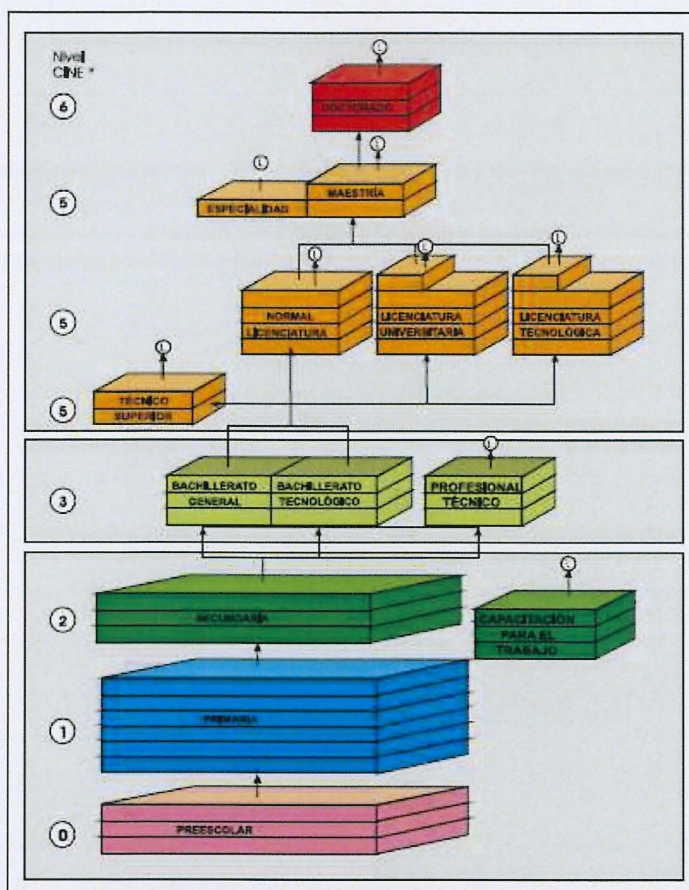
(s. VII)

La Población Indígena en México. México, D. F.: INEGI, 2004. 1^a edición. 196 s. ISBN 970-13-4406-5. Dostupné na:

http://www.inegi.org.mx/prod_serv/contenidos/espanol/bvinegi/productos/censos/poblacion/poblacion_indigena/Pob_ind_Mex.pdf [cit. 16.3.2009]

Příloha B

Vzdělávací stupně dle klasifikace ISCED (Mexiko)

Equivalencias del Sistema Educativo Nacional con la clasificación internacional normalizada de la educación

□ = Mercado Laboral

* CINE = Clasificación Internacional Normalizada de la Educación (versión 1997).

Přejato z:

(s. 229)

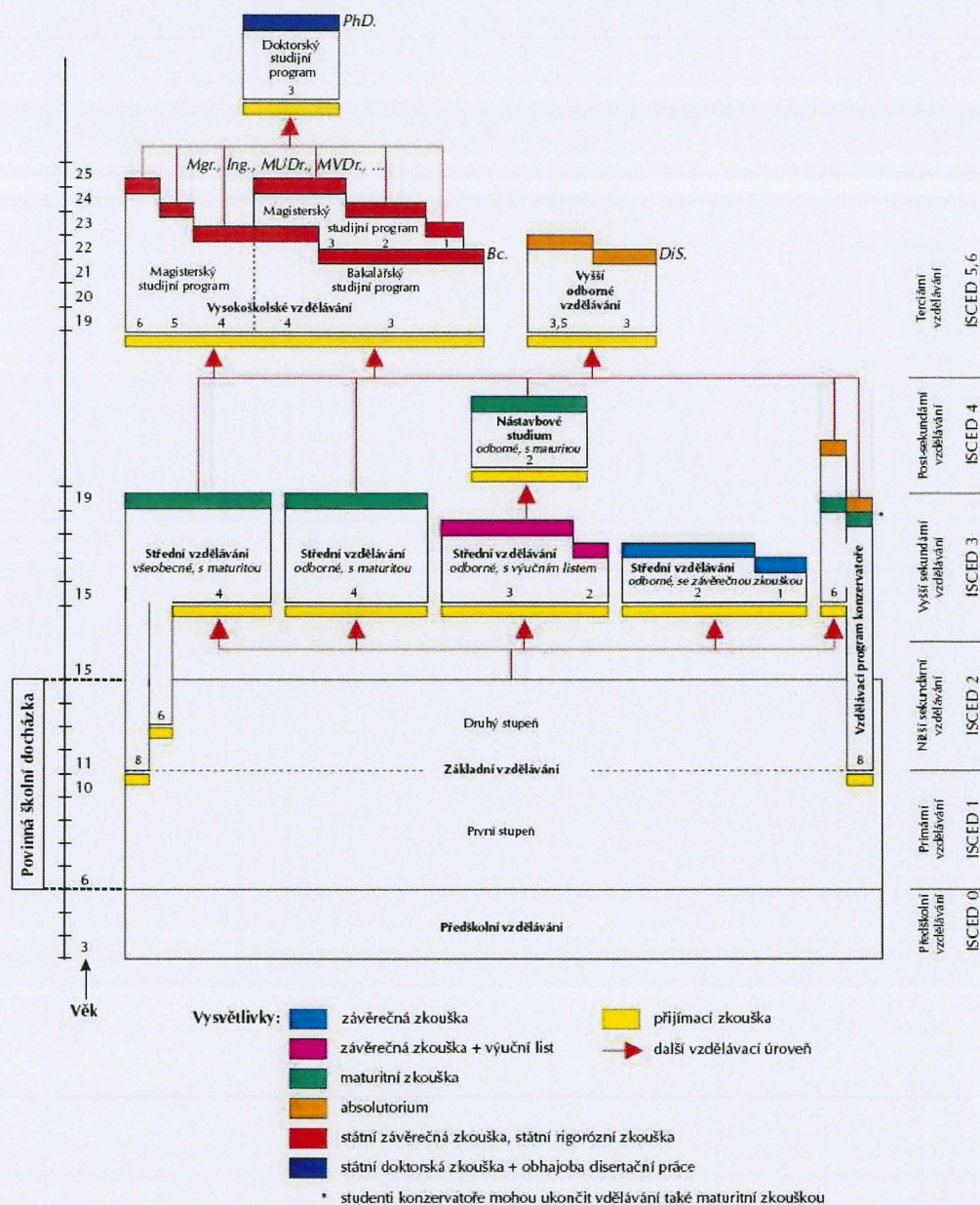
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael: *Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005*. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na: www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha C

Vzdělávací stupně dle klasifikace ISCED (Česká republika)

Schéma vzdělávacího systému České republiky

Vzdělávací systém České republiky [leták]. 2. vydání, Praha, 2006. Náklad 6000 výtisků. Národní vzdělávací fond, o. p. s., Národní informační středisko pro poradenský, Opletalova 25, 110 00 Praha 1.
Vydáno s podporou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Evropského společenství v rámci programu Leonardo da Vinci.
Zdroj dat: Ústav pro informace ve vzdělávání a Český statistický úřad.
ISBN 80-86728-29-3

Přejato z:

Vzdělávací systém České republiky [leták]. Praha: Národní vzdělávací fond, 2006. 2. vyd. ISBN 80-86728-29-3. Dostupné na:

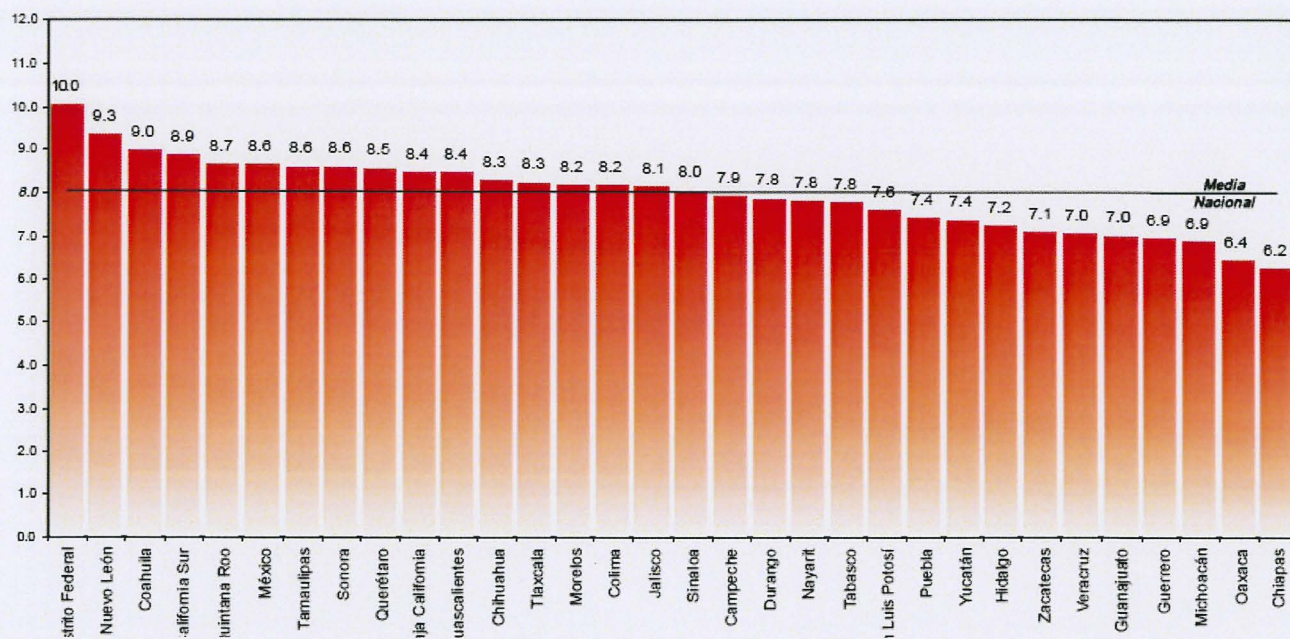
http://www.nvf.cz/publikace/pdf_publikace/euroguidance/cz/vzdelavaci_system_2006.pdf [cit. 16.3.2009]

Příloha D

Průměrný dosažený stupeň školní docházky (podle států)
školní rok 2004/2005

GRADO PROMEDIO DE ESCOLARIDAD

Přejato z:

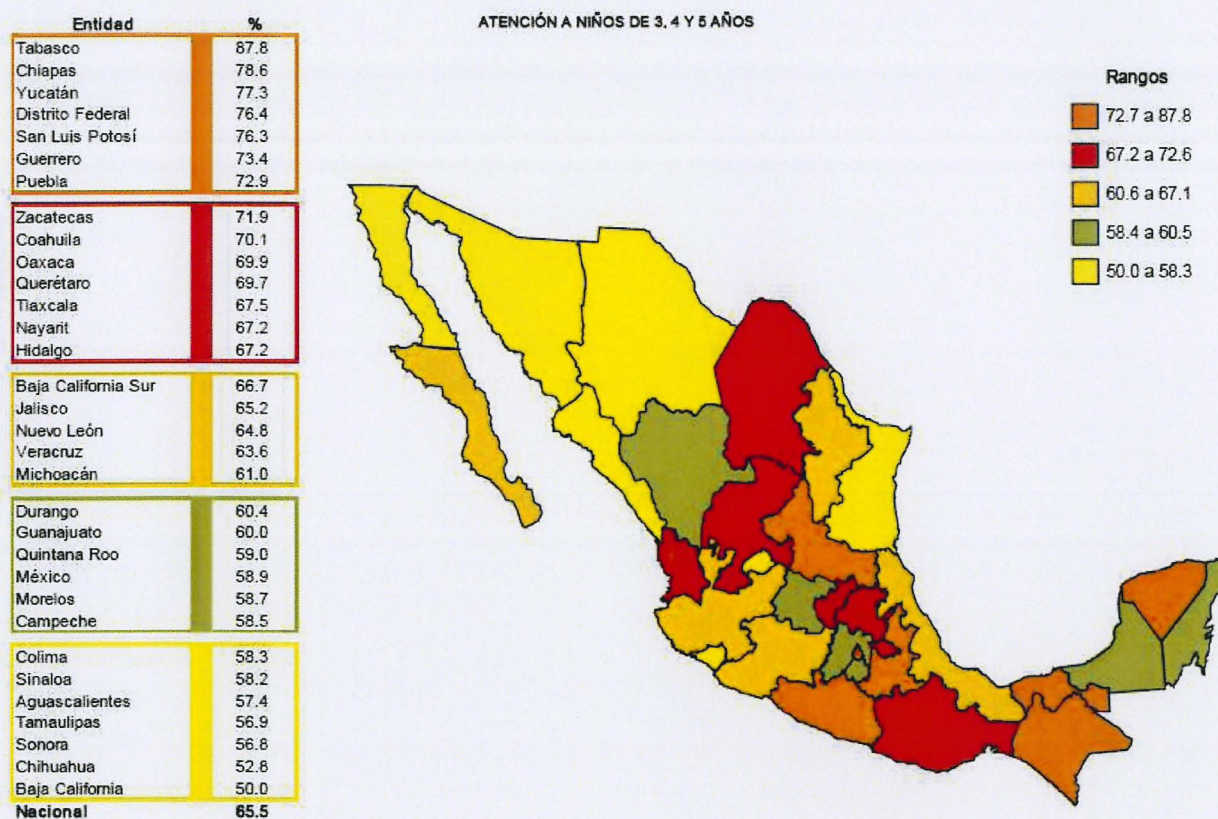
(s. 28)

TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha E

Předškolní výchova – docházka tří, čtyř a pětiletých dětí (podle států) školní rok 2004/2005

Přejato z:

(s. 50)

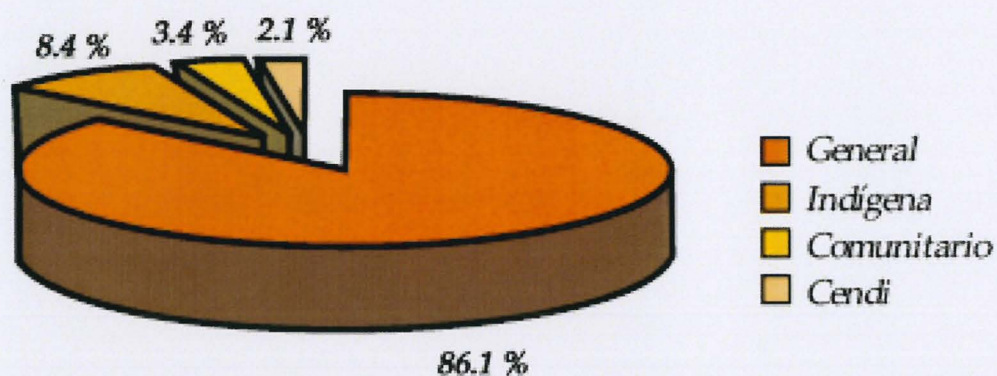
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1^a edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha F

Předškolní výchova – docházka (podle typu instituce) *školní rok 2004/2005*

Alumnos por servicio

Přejato z:

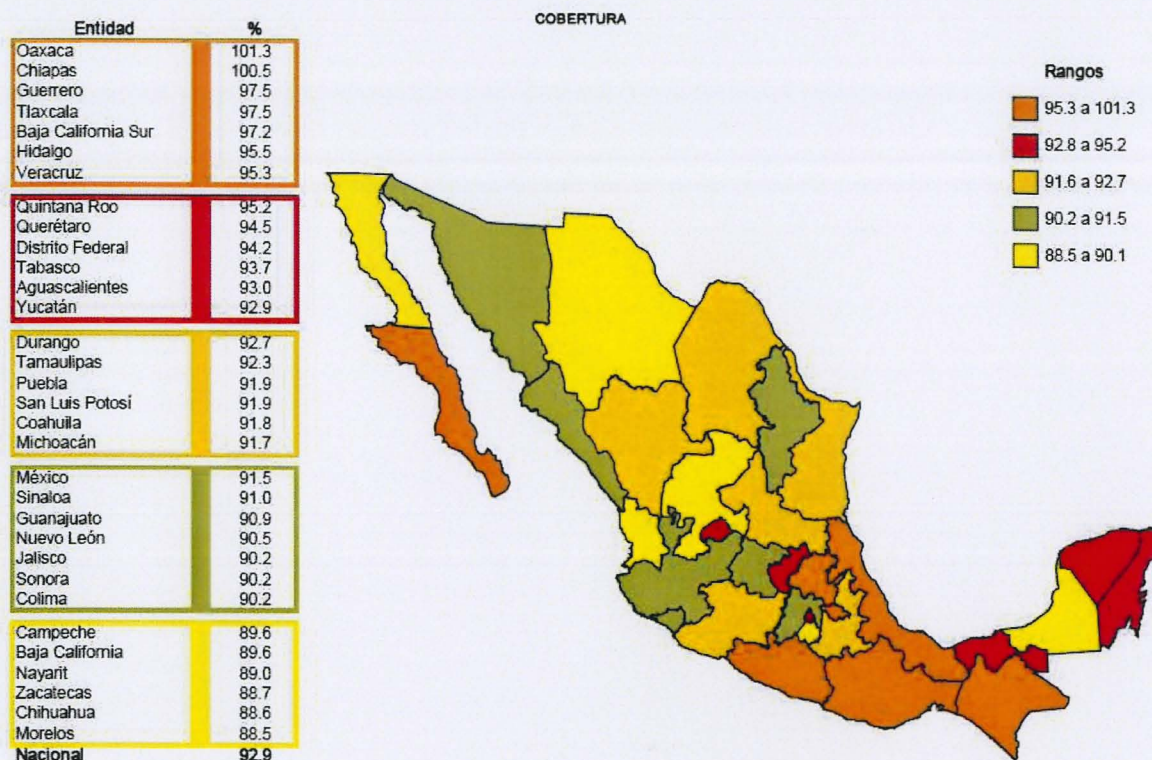
(s. 41)

TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha G

Základní vzdělání, 1. stupeň – počet obyvatel s ukončeným 1. stupněm
základního vzdělání (rozdělení podle států)
školní rok 2004/2005

Přejato z:

(s. 64)

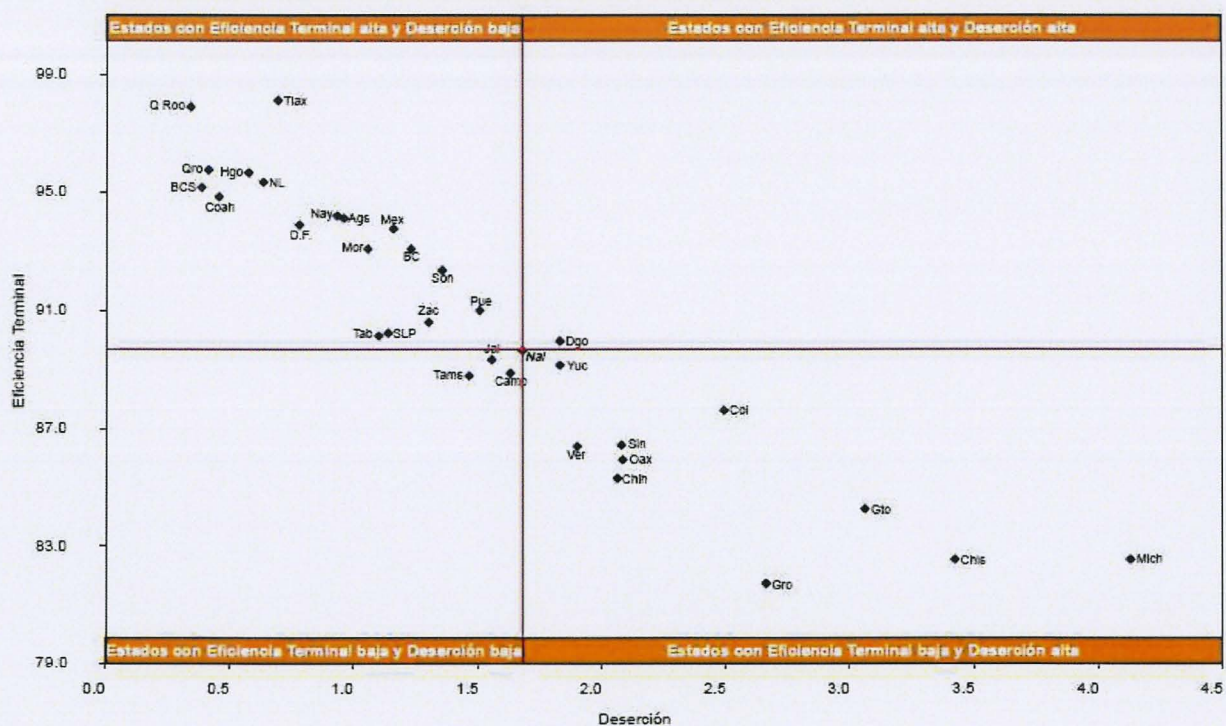
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:

Přiloha H

Základní vzdělání, 1: stupeň – předčasné ukončení školní docházky
(podle států)
školní rok 2004/2005

DESERCIÓN Y EFICIENCIA TERMINAL

Přejato z:

(s. 65)

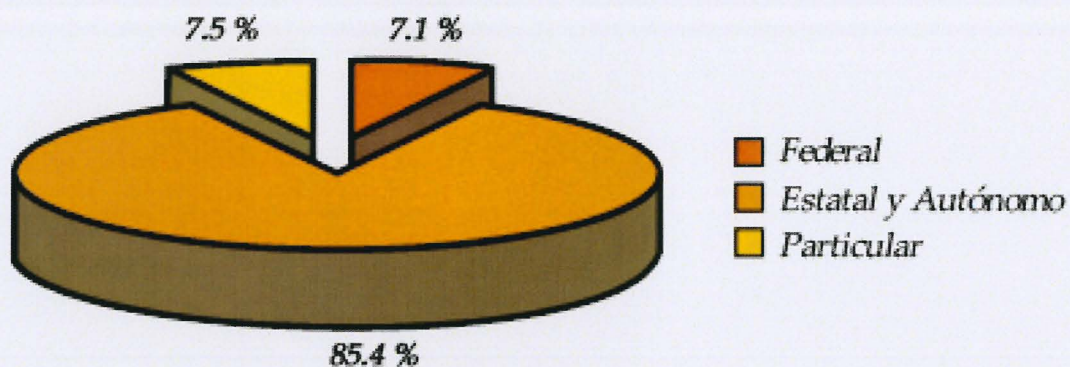
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:

Přiloha I

Základní vzdělání, 2. stupeň – docházka (podle zřizovatele)
školní rok 2004/2005

Alumnos por sostenimiento

Přejato z:

(s. 69)

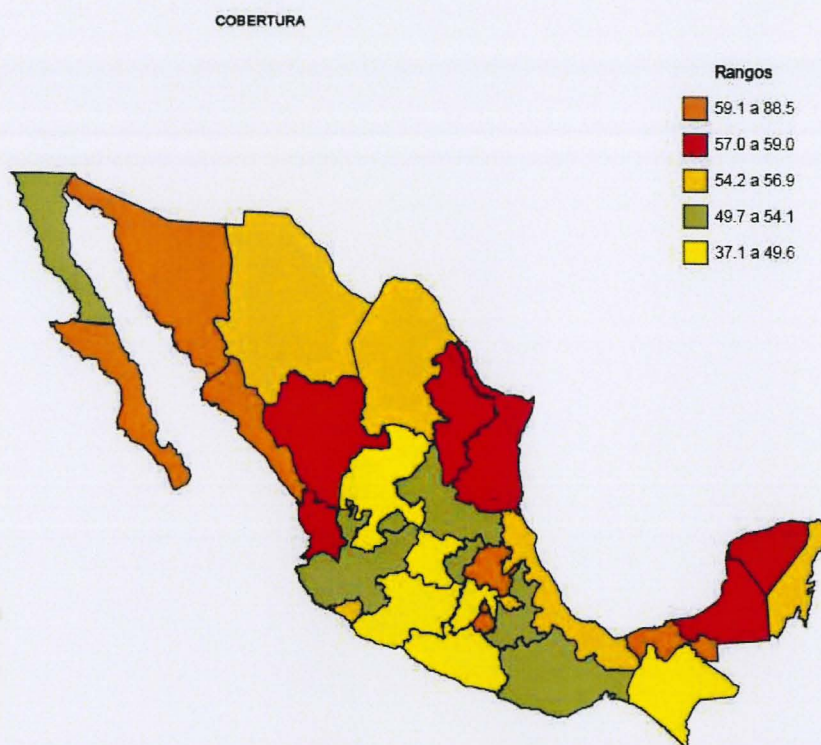
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:

Příloha J

Středoškolské vzdělání – počet obyvatel s ukončeným středoškolským vzděláním
(rozdělení podle států)
školní rok 2004/2005

Entidad	%
Distrito Federal	88.5
Baja California Sur	71.8
Sinaloa	67.4
Tabasco	66.0
Sonora	62.5
Morelos	61.6
Hidalgo	59.1
Yucatán	58.9
Nayarit	58.8
Campeche	58.5
Tamaulipas	57.8
Nuevo León	57.7
Durango	57.2
Veracruz	56.7
Coahuila	56.6
Colima	56.1
Quintana Roo	56.0
Tlaxcala	55.5
Chihuahua	54.6
Aguascalientes	53.9
Puebla	52.9
Querétaro	52.9
Baja California	52.4
Oaxaca	51.2
San Luis Potosí	49.8
Jalisco	49.7
Chiapas	49.3
Zacatecas	48.9
México	46.7
Guerrero	46.6
Guanajuato	43.5
Michoacán	37.1
Nacional	54.9

Přejato z:

(s. 100)

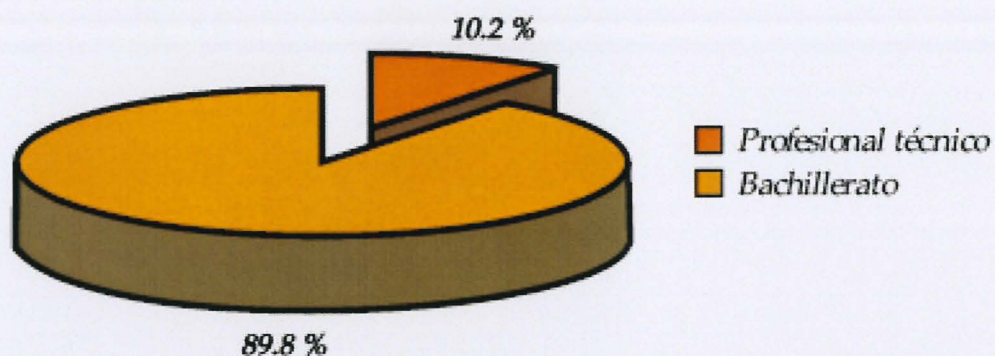
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha K

Středoškolské vzdělání (podle zaměření)
školní rok 2004/2005

Alumnos por nivel

Přejato z:

(s. 93)

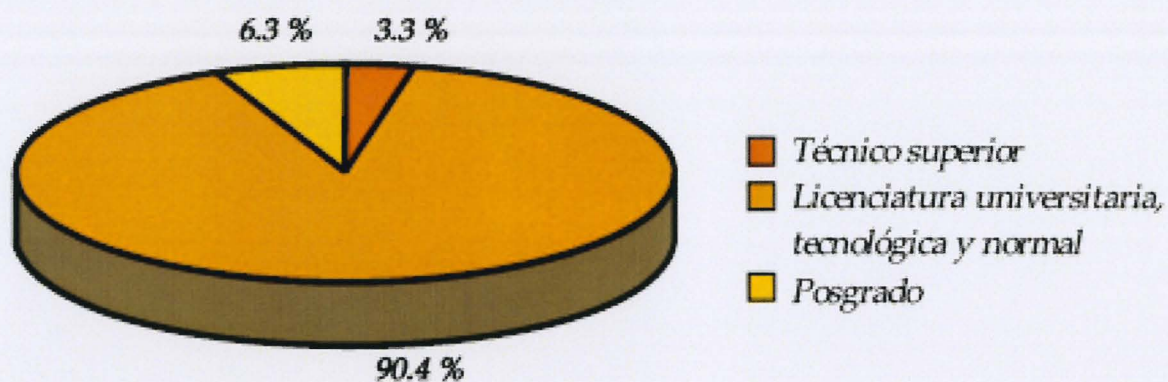
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha L

Vysokoškolské vzdělání (podle úrovně dosaženého vzdělání)
školní rok 2004/2005

Por tipo de servicio

Přejato z:

(s. 141)

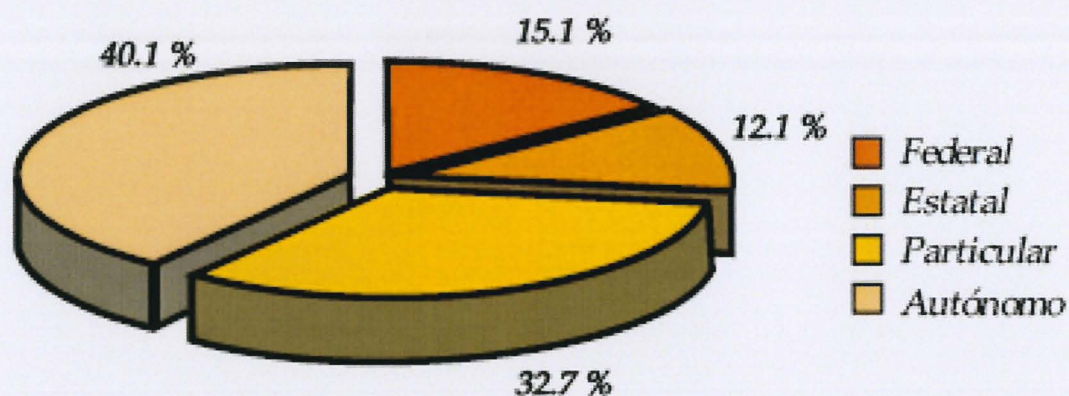
TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Příloha M

Vysokoškolské vzdělání (podle zřizovatele)
školní rok 2004/2005

Por sostenimiento

Přejato z:

(s. 141)

TAMEZ GUERRA, Reyes S., ZÚÑIGA MOLINA, Leonel a FREYRE MARTÍNEZ, Rafael:
Sistema Educativo de los Estados Unidos Mexicanos, Principales Cifras, Ciclo Escolar 2004–2005. 1ª edición. México, D. F.: SEP, Octubre de 2005. ISBN 970-9952-01-3. Dostupné na:
www.oei.es/quipu/mexico/cifras2004_2005.pdf [cit. 2.4.2009]

Ciencias Naturales. Propedéutico para el bachillerato - Modelo Educación para la Vida y el Trab - Windows Internet Explorer

http://www.conevyt.org.mx/cursos/cursos/cnaturales_v2/presentacion.htm

Ciencias Naturales. Propedéutico para el bachillerato

inicio mi carpeta comunidad mi correo correo del autor diccionario foro

Ciencias Naturales
Propedéutico para el Bachillerato

Mapa del curso

¿Cómo funcionan los cursos?
¿Qué pretende este curso?
Mapa del curso
Créditos

Mapa de curso
¿Cómo funcionan los cursos?
¿Qué se pretende en este curso?
Créditos

Intro
Bienvenido
Inicio

Antología
Manual de experimentos

Unidad 1 La ciencia

Tema 1.
La ciencia, una manera de ver el mundo
Actividad 1. Para empezar
Actividad 2. Las partes de la ciencia
Actividad 3. Otras partes de la ciencia
Actividad 4. La otra forma de ver el mundo

Tema 2.
Características de la ciencia
Actividad 5. Para empezar
Actividad 6. La ciencia trata de ser objetiva.
Actividad 7. La ciencia es causal
Actividad 8. El conocimiento científico es tentativo

Unidad 2 El movimiento

Tema 5.
El movimiento de los cuerpos
Actividad 16. Para empezar
Actividad 17. ¿Qué es la Física?
Actividad 18. La aceleración
Actividad 19. Fuerzas
Actividad 20. Presión

Tema 6.
La energía se conserva
Actividad 21. Para empezar
Actividad 22. Energía potencial
Actividad 23. Trabajo
Actividad 24.1 Conservación de la energía

salir atrás adelante

Hotovo Internet 100%

Ciencias Naturales. Propedéutico para el bachillerato - Modelo Educación para la Vida y el Tra - Windows Internet Explorer

http://www.conevyt.org.mx/cursos/cursos/pcn/principal.html

Ciencias Naturales. Propedéutico para el bachillerato

inicio mi carpeta comunidad mi correo correo al tutor diccionario foro

Ciencias Naturales
Propedéutico para el Bachillerato

¿Cómo funcionan los cursos?
¿Qué pretende este curso?
Mapa del curso
Créditos

auto evaluación

atrás adelante

salir

Índice de unidades

UNIDAD 1 La ciencia
Actividad 1
La ciencia: una forma de ver el mundo
Actividad 2
Características de la ciencia
Actividad 3
Algunas particularidades de la investigación científica
Actividad 4
Ejemplos de la investigación científica

UNIDAD 2 El movimiento

UNIDAD 3 Estructura de la materia

UNIDAD 4 Evolución cósmica, solar y terrestre

UNIDAD 5 Evolución biológica

UNIDAD 6 El ser humano y el ambiente

Hotovo Internet 100%

Příloha O

Přístup k počítačům na základních školách školní rok 2004/2005

RS06a-2.1		Porcentaje de escuelas de educación básica por modalidad de servicio según número de computadoras por cada cien alumnos, ciclo 2004/2005				
Modalidad de servicio	Sin computadoras	De 1 a 10 computadoras	De 11 a 50 computadoras	De 51 a 100 computadoras	Más de 100 computadoras	
Preescolar general	89.33	4.89	4.72	0.84	0.22	
Preescolar indígena	99.47	0.53	0.00	0.00	0.00	
Preescolar comunitario	99.35	0.25	0.40	0.00	0.00	
Total preescolar	91.29	4.03	3.83	0.68	0.17	
Primaria general	73.86	21.92	4.10	0.10	0.03	
Primaria indígena	96.41	3.41	0.17	0.00	0.01	
Primaria comunitaria	99.40	0.37	0.22	0.00	0.00	
Total primaria	77.06	19.27	3.56	0.08	0.02	
Secundaria general	22.55	45.21	29.15	2.48	0.62	
Secundaria técnica	18.57	64.14	16.45	0.75	0.10	
Telesecundaria	53.08	35.43	11.38	0.11	0.00	
Total secundaria	38.15	42.64	18.00	0.99	0.22	
Total	75.63	17.69	6.11	0.45	0.11	

Fuente: INEE, estimaciones a partir del Censo de Recursos Tecnológicos levantado por ILCE-INEGI-SEP, 2004/2005.

Přejato z:

(s. 248)

ROBLES VÁSQUEZ, Héctor V., MARTÍNEZ RIZO, Felipe [coor.]: *Panorama educativo de México - Indicadores del sistema educativo nacional 2006*. 1ª edición. México: INEE, 2006. ISBN 968-5924-19-8. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/01-panoramaweb.pdf> [cit. 28.11.2008]

Příloha P

Počet používaných jazyků nebo jazykových variant na území jednotlivých států

TABLA 5. NÚMERO DE LENGUAS Y/O VARIANTES DIALECTALES QUE SE HABLAN EN LAS DIEZ ENTIDADES CON MAYOR PROPORCIÓN DE POBLACIÓN INDÍGENA

Entidad	Número de lenguas y/o variantes dialectales	
	Habladas actualmente en la entidad	Habladas cuando menos por el 90% de la población indígena en la entidad
Yucatán	40	1
Oaxaca	63	10
Quintana Roo	56	4
Chiapas	52	5
Campeche	49	5
Hidalgo	43	2
Puebla	57	4
Guerrero	44	4
Veracruz	64	7
San Luis Potosí	36	2
Nacional	85	—

Fuente: XII Censo General de Población y Vivienda, 2000. INEGI.

Prejato z:

(s. 7)

El Sistema Educativo Nacional – Evaluar para transformar. México, D. F.: INEE, 2006.

Dostupné na www.oei.es/quipu/mexico/contexto_socioeducativo.pdf [cit. 25.1.2009]

Příloha Q

Indiánská populace na území jednotlivých států

TABLA 4. POBLACIÓN INDÍGENA, 2000

Entidad	Población total 2000	Población indígena	% Población indígena respecto de población total	% Población hablante de lengua indígena respecto de población indígena	% Población monolingüe respecto de población que habla lengua indígena
Yucatán	1,658,210	980,243	59.1	56.0	8.8
Oaxaca	3,438,765	1,644,104	47.8	67.9	19.6
Quintana Roo	874,963	343,145	39.2	50.4	7.3
Chiapas	3,920,892	1,115,386	28.4	72.4	36.6
Campeche	690,689	185,711	26.9	50.4	5.6
Hidalgo	2,235,591	546,029	24.4	62.1	17.1
Puebla	5,076,686	955,314	18.8	59.0	13.5
Guerrero	3,079,649	526,062	17.1	69.1	34.3
Veracruz	6,908,975	1,055,550	15.3	59.8	12.3
San Luis Potosí	2,299,360	348,192	15.1	67.5	10.2
Tlaxcala	962,646	71,858	7.5	36.9	1.6
México	13,096,686	938,134	7.2	38.5	1.3
Tabasco	1,891,829	130,527	6.9	47.2	1.3
Nayarit	920,185	54,383	5.9	65.1	18.7
Sonora	2,216,969	124,463	5.6	43.1	2.3
Michoacán	3,985,667	198,259	5.0	61.0	12.7
Morelos	1,555,296	71,188	4.6	41.6	2.0
Chihuahua	3,052,907	135,869	4.5	61.4	16.8
Distrito Federal	8,605,239	338,775	3.9	41.5	0.5
Sinaloa	2,536,844	86,744	3.4	56.0	9.3
Querétaro	1,404,306	47,322	3.4	53.2	6.7
Baja California	2,487,367	81,473	3.3	46.0	3.0
Durango	1,448,661	39,140	2.7	62.7	17.4
Baja California Sur	424,041	11,396	2.7	46.2	2.8
Tamaulipas	2,753,222	41,524	1.5	40.4	0.4
Jalisco	6,322,002	73,458	1.2	51.2	8.4
Colima	542,627	5,927	1.1	40.3	2.6
Nuevo León	3,834,141	29,602	0.8	50.7	0.7
Guanajuato	4,663,032	26,414	0.6	40.1	1.1
Aguascalientes	944,285	3,438	0.4	35.2	0.8
Coahuila	2,298,070	7,268	0.3	39.2	1.1
Zacatecas	1,353,610	3,964	0.3	44.5	6.0
Nacional	97,483,412	10,220,862	10.5	58.8	16.7

Fuentes: INEE, a partir de INEGI. *Principales resultados por localidad. XII Censo General de Población y Vivienda, 2000* y Serrano C. Enrique, A. Embroz O. y P. Fernández H. (Coords.) (2003). *Indicadores socioeconómicos de los pueblos indígenas de México, 2002*. México. INI-PNUD-Conapo.

Přejato z:

(s. 6)

El Sistema Educativo Nacional – Evaluar para transformar. México, D. F.: INEE, 2006.

Dostupné na www.oei.es/quipu/mexico/contexto_socioeducativo.pdf [cit. 25.1.2009]

Příloha R

Monolingvní populace (indiánské jazyky)

CS08-1

Porcentaje de monolingües en la población hablante de lengua indígena según edad escolar normativa básica (5 a 14 años), 2000 y 2005

Porcentaje

Fuente: INEE, estimaciones a partir del XII Censo General de Población y Vivienda 2000 y del II Censo de Población y Vivienda 2005, INEGI.

Přejato z:

(s. 106)

ROBLES VÁSQUEZ, Héctor V., MARTÍNEZ RIZO, Felipe [coord.]: *Panorama educativo de México - Indicadores del sistema educativo nacional 2006*. 1ª edición. México: INEE, 2006. ISBN 968-5924-19-8. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/01-panoramaweb.pdf> [cit. 28.11.2008]

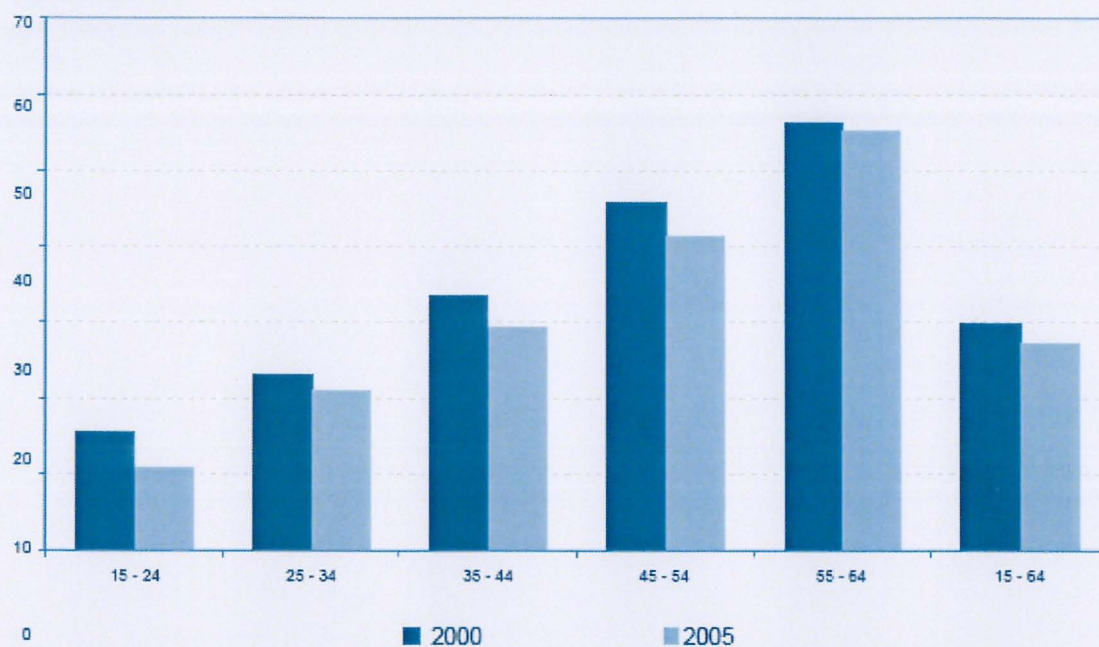
Přiloha S

Negramotná populace mezi uživateli indiánských jazyků

CS16b-2

Porcentaje de población analfabeta de 15 a 64 años hablante de lengua indígena por grupos de edad decenales, 2000 y 2005

Porcentaje

Fuente: INEE, estimaciones a partir del XII Censo General de Población y Vivienda y del II Conteo de Población y Vivienda, INEGI.

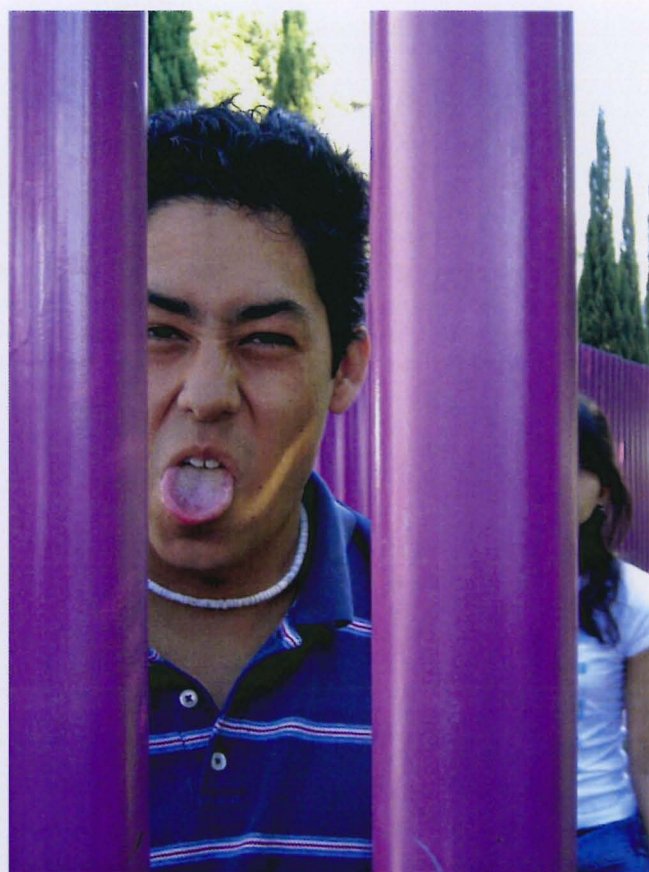
Přejato z:

(s. 191)

ROBLES VÁSQUEZ, Héctor V., MARTÍNEZ RIZO, Felipe [coor.]: *Panorama educativo de México - Indicadores del sistema educativo nacional 2006*. 1^a edición. México: INEE, 2006. ISBN 968-5924-19-8. Dostupné na: <http://www.oei.es/quipu/mexico/01-panoramaweb.pdf> [cit. 28.11.2008]

Příloha T

Příloha U

